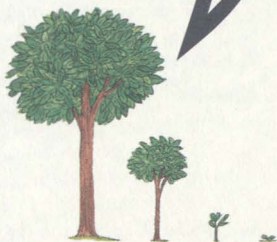

เมล็ดพันธุ์ แห่งปัญญา

ทุกสิ่งที่มองเห็นหรือสัมผัส
ล้วนคือคำสอนจากธรรมชาติ

รวิจวบ อัครกานนท์

เมล็ดพันธุ์
แห่งปัญญา

สำนักพิมพ์อมรินทร์

หนังสือในเครือ อมรินทร์

เบ็ดเตล็ดแห่งปัญญา

รัฐจวน อินทร์อำแหง

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 974-272-894-1

พิมพ์ครั้งแรก สำนักพิมพ์อมรินทร์ กรกฎาคม ๒๕๔๗

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของศูนย์ข้อมูลอมรินทร์

รัฐจวน อินทร์อำแหง. คุณ.

เบ็ดเตล็ดแห่งปัญญา. — กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2547.

102 หน้า. ภาพประกอบ.

1. อรรถะ (พุทธศาสนา). 2. พุทธศาสนา -- หลักคำสอน. 3. การดำเนินชีวิต. I. ชื่อเรื่อง.

294.3444 ร6ม7

DDC 294.3444

ISBN 974-272-894-1

แยกสีและพิมพ์ที่

ลายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด (มหาชน)

๒๕/๑๒ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๒-๙๐๐๐, ๐-๒๕๒๒-๑๐๑๐ โทรสาร ๐-๒๕๒๓-๒๗๕๒, ๐-๒๕๒๓-๑๓๕๕

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด

๒๕/๑๐-๑๒ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๒-๒๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๕๒๓-๑๓๕๒, ๐-๒๕๒๓-๑๓๕๕, ๐-๒๕๒๒-๒๒๕๕

Homepage: <http://www.naiin.com>

ราคา ๘๕ บาท

เจ้าของ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

กรรมการผู้จัดการสายธุรกิจสำนักพิมพ์

ระวีรินทร์ อุทกะพันธุ์

บรรณาธิการที่ปรึกษา

สุภาวดี โกมารทัต

ผู้ช่วยบรรณาธิการอำนวยการ

องอาจ จิระอร, จตุพล บุญพริต

บรรณาธิการสำนักพิมพ์

ปวิตร ว่องวีระ

บรรณาธิการเล่ม

เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง

ซันเอดิเตอร์

อโนมา สอนบาลี

ผู้จัดการส่วนงานศิลปกรรมหนังสือเล่ม

เอกจิตร โพธิ์ปลั่ง

ศิลปกรรม

พีระพงศ์ โพลินธุ์

ภาพประกอบ

พจนา เกียรติประไพ

ผู้จัดการฝ่ายการผลิต

ธีระทร แสงเงิน

พิสูจน์อักษร

วีระเดช จันภิรมย์

คอมพิวเตอร์

สุรัญญา ลายไถ

ประสานงานการผลิต

บรม คมเวช

สำนักงาน

บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๖๕/๑๐๑-๑๐๓ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๒-๙๙๙๙ ต่อ ๔๙๖๗

โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๓๕๕๕, ๐-๒๕๓๕-๓๗๗๗, ๐-๒๕๓๕-๕๑๑๑

E-mail: info@amarin.co.th Homepage: http://www.amarin.com

สารบัญ

คำนำ	๕
คำนิยม	๗
คำปรารภ	๑๐
เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา	
วิสาขบูชารำลึก	๑๓
ธรรม	๓๙
ประวัติผู้เขียน	๑๐๔

คำนำ

จุดเริ่มต้นของพีช ก่อนจะเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ คือ เมล็ด
เมล็ดคือฐานที่เป็นสิ่งก่อกำเนิดให้เกิดความเติบโตใหญ่ขึ้นมา
มนุษย์เราก่อนที่จะฉลาด สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่าง
คล่องแคล่ว ว่องไว ก็ต้องผ่านการฝึกฝนมาอย่างเชี่ยวชาญเสียก่อน
ดังเช่นตอนที่เรายังเป็นเด็ก กว่าจะลุกขึ้นเดิน ลุกขึ้นวิ่งได้ ก็ใช้เวลายาวนานพอสมควร

หากจะบอกว่า การที่เราเดิน เราวิ่งได้นั้น เพราะเรามีสัญชาตญาณการเดิน การวิ่ง เพียงเท่านั้นก็คงไม่ถูกต้องนัก สิ่งสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์พัฒนาได้คือ ปัญญา

ปัญญาทำให้เราเกิดการสั่งสมความรู้ ทำให้นำเอาประสบการณ์มาเป็นบทเรียน คิดพินิจ ไตร่ตรอง พิจารณา หาคำตอบ จนได้ความรู้ นำมาเป็นข้อคิด ข้อปฏิบัติ และใช้สอนคนรุ่นต่อไป

หนังสือเล่มนี้ คือ จุดเริ่มต้นแห่งปัญญา ที่จะช่วยให้ผู้ที่ยังไม่
สันทัดในการสัมผัสธรรมะ ให้ได้ใกล้ชิด และได้รับคุณประโยชน์จาก
หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มากยิ่งขึ้น

ท่านอาจารย์รัญจวน อินทรกำแหง ได้อธิบายถึงหลักธรรมอัน
เป็นแก่นคำสอนอันจริงแท้ พร้อมทั้งได้บอกแนวทางการปฏิบัติอย่าง
ง่าย ๆ เพื่อให้ผู้สนใจได้นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป

แล้วเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาก็จะเริ่มงอกเงยและเติบโตขึ้นเป็น
ต้นใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขาและพร้อมที่จะให้กำเนิดเมล็ดพันธุ์แห่ง
ปัญญาต้นต่อไป

สำนักพิมพ์อมรินทร์

คำนิยม

ดิฉันได้มีโอกาสฟังธรรมที่ท่านอาจารย์ธัญจน อินทรกำแหง บรรยายที่วัดป่าหนองไผ่ จังหวัดสกลนคร เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง เข้าใจกระจ่างแจ้ง จนเกิดแรงบันดาลใจขึ้นมาว่า ข้อความอันมีคุณค่าเหล่านี้น่าจะมีการเผยแพร่ออกไปในวงกว้าง เพื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้ สิ่งที่เป็นประโยชน์เช่นเดียวกับที่ดิฉันได้รับฟังมา

ท่านอาจารย์ธัญจนเป็นผู้ที่คร่ำหวอดในวงการการศึกษา ท่านเคยรับราชการกระทรวงศึกษาธิการจนถึงขั้นเป็นผู้อำนวยการกอง การสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และท่านก็ยังเป็นอาจารย์สอนนิสิตปริญญาตรีและปริญญาโท และเป็นอาจารย์ บรรยายในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง

ท่านเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการบรรณารักษศาสตร์ เป็นอย่างยิ่ง เป็นนักหนังสือตัวยง ที่นอกจากจะอ่านหนังสือมากมาย มหาศาลแล้ว ท่านยังสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้นั้นออกมาเป็น งานเขียนที่ทรงคุณค่าและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

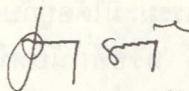
ผลงานของท่านที่เป็นที่รู้จักกันได้แก่ วรรณกรรมวิจารณ์, ภาพชีวิตจากนวนิยาย, ลอยธรรมมะมาลัย, สนวนโมกข์ทำไม? ทำไมสนวนโมกข์? และเล่มอื่นๆ อีกมาก ซึ่งมีทั้งเนื้อหาสาระ และใช้สำนวนภาษาที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เขียนที่ใช้ภาษาไทยได้ดีเลิศ สละสลวย งดงาม

ดังนั้นเมื่อท่านอาจารย์สละชีวิตทางโลกเข้าสู่ทางธรรม ได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม ทั้งจากหลวงพ่อบุชา สุภัทโท แห่งวัดหนองป่าพง และหลวงปู่พุทธทาสภิกขุแห่งสนวนโมกข์ เป็นเวลารวมทั้งสิ้นเกือบ ๓๐ ปี ประกอบกับประสบการณ์ในวงวรรณกรรม วงการศึกษา และสังคมร่วม ๔๐ ปี ทำให้ท่านอธิบายธรรมะที่ลึกซึ้ง ยากแก่การเข้าใจ ให้เป็นของง่าย และเกิดกำลังใจในการปฏิบัติแก่ผู้ฟังและผู้เข้ารับการอบรม

ท่านมีความเป็นครูซึ้งลึกอยู่ในตัวสูงมาก เมื่อครั้งที่ดิฉันได้ฟังธรรมบรรยายจากท่านในหัวข้อที่เกี่ยวกับอริยสัจ ๔ ไตรลักษณ์ อิทปิปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งเป็นหัวข้อที่เข้าใจได้ยากยิ่ง แต่ท่านก็สามารถอธิบายให้เข้าใจง่าย หนึ่งในวิธีที่ท่านอาจารย์ใช้คือ ปุจฉา - วิสัชนา โดยท่านเป็นผู้ตั้งคำถามและให้พวกเรานักเรียน (ผู้ปฏิบัติธรรม) เป็นผู้ตอบ ทำให้ต้องตื่นตัวและคิดใคร่ครวญอยู่ตลอดเวลา วิธีนี้นอกจากไม่ทำให้ง่วงแล้ว ยังสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้ความรู้ความเข้าใจในแก่นแท้ของพระพุทธธรรมมากขึ้นด้วย

หนังสือชุดนี้เกิดจากความตั้งใจที่จะรวบรวมผลงานของท่านให้อยู่
ในชุดเดียวกัน สะดวกต่อการค้นคว้า และยังเป็น การเผยแพร่ให้
ข้อเขียนอันทรงคุณค่าของท่านได้กระจายไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อชาวไทยให้มากที่สุด โดยมีจำนวนทั้งหมด ๖ เล่ม ได้แก่
บริหารจิตพิชิตปัญหา, อยู่อย่างไรไม่ให้ทุกข์, เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา,
หยุดคิดให้จิตเจียบ, ก่อนหยุด - หยุดก่อน และ อุปสรรคของการ
ปฏิบัติธรรม แต่ละเล่มจะทยอยออกวางจำหน่ายภายในปี ๒๕๔๗ นี้
ตามลำดับ

ดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือผลงานของท่านอาจารย์ ซึ่ง
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ได้รวบรวม
จัดพิมพ์ขึ้น คงจะเป็นประโยชน์ต่อชาวพุทธทั้งหลายที่สนใจและ
ตามหาหนังสือของท่าน เพราะจะได้อ่านกันทุกเล่มอย่างครบถ้วน

(เมตตา อุทกะพันธุ์)

ประธานกรรมการบริหาร
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

คำปราศรัย

ธรรมะคือชีวิต นี่คือการรู้สึกที่ประจักษ์ชัดอยู่ในใจ เพราะในชีวิตที่ผ่านมาได้เคยเผชิญกับความสับสนสับสนสับสนของชีวิตที่ปราศจากธรรมะมาแล้วไม่น้อยกว่าครึ่งชีวิต

เมื่อได้ประจักษ์ในความสงบสว่างของชีวิตที่กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมะ จึงบังเกิดความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะแบ่งปันธรรมะที่ได้สัมผัสและเรียนรู้แล้วนั้นแด่เพื่อนมนุษย์ทั้งใกล้และไกลอย่างถ้วนหน้า เพื่อความมีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุขเสมอกัน

ธรรมะมิได้อยู่ไกลเกินเอื้อม ธรรมะมิได้อยู่ที่วัด ธรรมะมิได้อยู่ในหนังสือตำรา ธรรมะมิได้อยู่กับครูบาอาจารย์ แท้จริงแล้วธรรมะอยู่รอบตัวมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ อยู่ในตัวมนุษย์นั่นเอง เพียงแต่ขอให้สละเวลาสักวันละนิด ลองซุ่มคู้เข้าไปในส่วนลึกของใจ ลองติดตามความคิดความรู้สึกที่ปรากฏบนเวียนอยู่ในจิต ลองทบทวนชีวิตที่ผ่านมา ก็จะสามารถสัมผัสกับสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมะ” ได้อย่างไม่ยากเลย

เมื่อใดที่บังเกิดความรู้สึกมี“ธรรมะ”เป็นเพื่อน มี“ธรรมะ”เป็นชีวิต
เมื่อนั้นความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง อาจหาญ เป็นสุขสงบย่อมบังเกิดขึ้น
อย่างเป็นประจักษ์พยานในตนเอง

นี่เป็นเสมือนรางวัลอันยิ่งใหญ่แก่ชีวิตที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เป็น
รางวัลที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์ได้รับอย่างเท่าเทียมกัน

ขอให้รางวัลอันน่าพึงปรารถนานี้จงได้บังเกิดมีแต่ทุกท่าน

ด้วยความปรารถนาดี

วิสุวณ อิศรกำแหง

(รัษฎวน อินทรกำแหง)

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๗

ชีวิตเป็นตัวธรรมชาติ และมีกฎธรรมชาติ
ควบคุมอยู่ จึงต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ
ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นเองอย่างลอยๆ
ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นย่อมมีเหตุปัจจัยทั้งสิ้น...

เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

วิสาขบูชารำลึก

วันวิสาขบูชาเป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวงเสวยวิสาขฤกษ์ เป็นวันที่พุทธบริษัทกำหนดไว้ว่า เป็นวันสำคัญสูงสุดในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่มีการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธบริษัทจึงได้พากันประกอบมหาพุทธบูชา มีประการต่างๆ เท่าที่จะกระทำกันได้

การบูชาที่บัณฑิตสรรเสริญจะต้องกระทำให้ครบ บริสุทธ์ บริบูรณ์ ทั้งภายนอกและภายใน คือ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นนามธรรม

รูปธรรม หรือ **อามิสบูชา** คือการบูชาตามขนบประเพณีที่วางไว้ตามที่ทราบกันอยู่ทั่วไป

นามธรรม หรือ **ธรรมบูชา** คือการกระทำที่เป็นไปในทางจิต คือการฝึกฝนอบรมจิตให้สะอาด บริสุทธิ์ จนอยู่เหนือการรบกวนของกิเลส ตัณหา อุปาทาน ไปตามลำดับ จนถึงซึ่งความขาวรอบในที่สุด

เพื่อให้การบูชานั้นนำความปีติ ปราโมทย์ ความอิมใจมาสู่จิต พุทธบริษัทควรกระทำใจให้เสมือนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือให้เป็นจิตที่มีความสะอาด สว่าง สงบ อย่างน้อยสักชั่วขณะหนึ่ง ก่อนทำการบูชานั้น คือ ด้วยการรักษาจิตให้เป็นอิสระจากความยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง แล้วกระทำการบูชา ด้วยความกตัญญูกตเวทิต่อองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นเบื้องต้น

นอบน้อมรำลึกถึงพระคุณของพระองค์ด้วยเศียรเกล้า จะมีพระคุณอันใดเล่าที่ใหญ่หลวงยิ่งไปกว่าการที่ทรงชี้ทางให้มนุษย์ได้รู้จักการออกมาเสียจากความทุกข์ ที่กักกินชีวิตให้เศร้าหมอง ขมขื่น เจ็บปวดทรมาน

ทรงชี้ทางให้มนุษย์ได้ประสบกับความสะอาด สว่าง สงบ ที่นำไปสู่ชีวิตอันเกษม หากพวกเพียรบากบั่นดำเนินตามรอยพระยุคลบาทของพระองค์ด้วยความเด็ดเดี่ยว อาจหาญ และร่าเริงในธรรม

วันวิสาขบูชาจึงเป็นวันที่ระลึกที่มนุษย์ได้ประสบชัยชนะเหนือทุกข์ ตามรอยพระบาทขององค์สมเด็จพระบรมศาสดา ผู้ตรัสรู้ธรรมด้วยพระปัญญาคุณอันบริสุทธิ เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การบังเกิดของพระพุทธเจ้า หมายถึงการปรากฏของพระธรรมขึ้นในโลก เป็นแสงสว่าง ทำลายความมืดของอวิชชา ที่ครอบงำจิตของมนุษย์ให้ตกอยู่ในความเขลา เป็นทาสของกิเลส ตัณหา อุปาทาน ที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์

พระพุทธรูปทรงสอนอะไร

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษาภายหลังการตรัสรู้จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอนมนุษย์อยู่สิ่งเดียว

คือเรื่อง ความทุกข์และการดับทุกข์ ธรรมะอื่นที่กล่าวว่ามีอยู่ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนั้น ล้วนแล้วประมวลขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของความทุกข์และการดับทุกข์ทั้งสิ้น

ความทุกข์เป็นสิ่งสากล ที่เกิดมีแก่มนุษย์ทุกรูปนาม ไม่เลือกวัย ไม่เลือกชาติ ชั้น วรรณะ จึงเป็นปัญหายิ่งใหญ่เฉพาะหน้าของมนุษย์ ที่ต้องเผชิญกับมัน ด้วยธรรมที่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรง นำมาประกาศให้มนุษย์ได้ศึกษาเรียนรู้ แล้วนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนสามารถอยู่เหนือความทุกข์นั้นได้ และสามารถดำรงชีวิต อยู่ด้วยความเป็นอิสระ เป็นไทแก่ตน อย่างค้ำค่าแก่การที่ได้เกิดมา เป็นมนุษย์

อนุภาพแห่งพระธรรม

พระธรรมที่พระองค์ทรงนำมาประกาศ บอกให้มนุษย์ได้รู้เรื่องของ ชีวิตอย่างรอบด้านทุกแง่มุม โดยบอกให้รู้ว่า

ชีวิตนี้เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา และพัฒนาได้ เป็นสิ่งที่ต้องฝึกอบรม และฝึกอบรมได้

- พัฒนาจากความมืด สู่ความสว่าง
- พัฒนาจากความมีทุกข์ สู่ความสิ้นทุกข์
- พัฒนาจากความเป็นปุถุชน (คนที่หนาแน่นด้วยกิเลส) สู่ความเป็นกัลยาณชน (คนประพาศติตั้งงามมีคุณธรรมสูง) สู่ความเป็นอริยชน (บุคคลผู้ประเสริฐ ผู้บรรลุนิพพาน)
- พัฒนาจากความไม่รู้ สู่ความเป็นผู้รู้

ความไม่รู้ในเรื่องอะไร

ความไม่รู้ที่ว่า ชีวิตคืออะไร?

ชีวิตนี้เกิดมาทำไม?

และมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร?

ดังนั้น จึงต้องพัฒนาสู่ความเป็นผู้รู้ว่า

ชีวิตเป็นตัวธรรมชาติ และมีกฎธรรมชาติควบคุมอยู่ จึงต้อง
เป็นไปตามกฎธรรมชาติ

กฎธรรมชาติ คือ กฎที่ทรงตัวเป็นปกติอยู่อย่างนั้น ไม่มีวัน
เปลี่ยนแปลงเป็นอื่น เช่น

กฎไตรลักษณ์ อันหมายถึง ลักษณะอันเป็นธรรมดา ๓ ประการ
คือ อนิจจัง (ไม่เที่ยง ไม่คงที่ แปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุ
ปัจจัย) ทุกขัง (ทนอยู่ไม่ได้ ตั้งอยู่ไม่ได้ อันเนื่องมาจากความ
เปลี่ยนแปลงนั้น) อนัตตา (ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ของตน ไม่เป็น
อัตตา)

กฎอิทัปปัจจยตา คือ กฎแห่งเหตุและผล อธิบายได้ว่า
กระทำเหตุอย่างใด ผลย่อมเป็นอย่างนั้น ผลที่ปรากฏเป็นอย่างไร
ย่อมมาจากเหตุที่ได้กระทำแล้วนั้น

กฎอิทัปปัจจยตาแสดงให้เห็นว่า ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นเองอย่าง
ลอยๆ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้น ย่อมมีเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ถ้ากล่าวอีกอย่าง

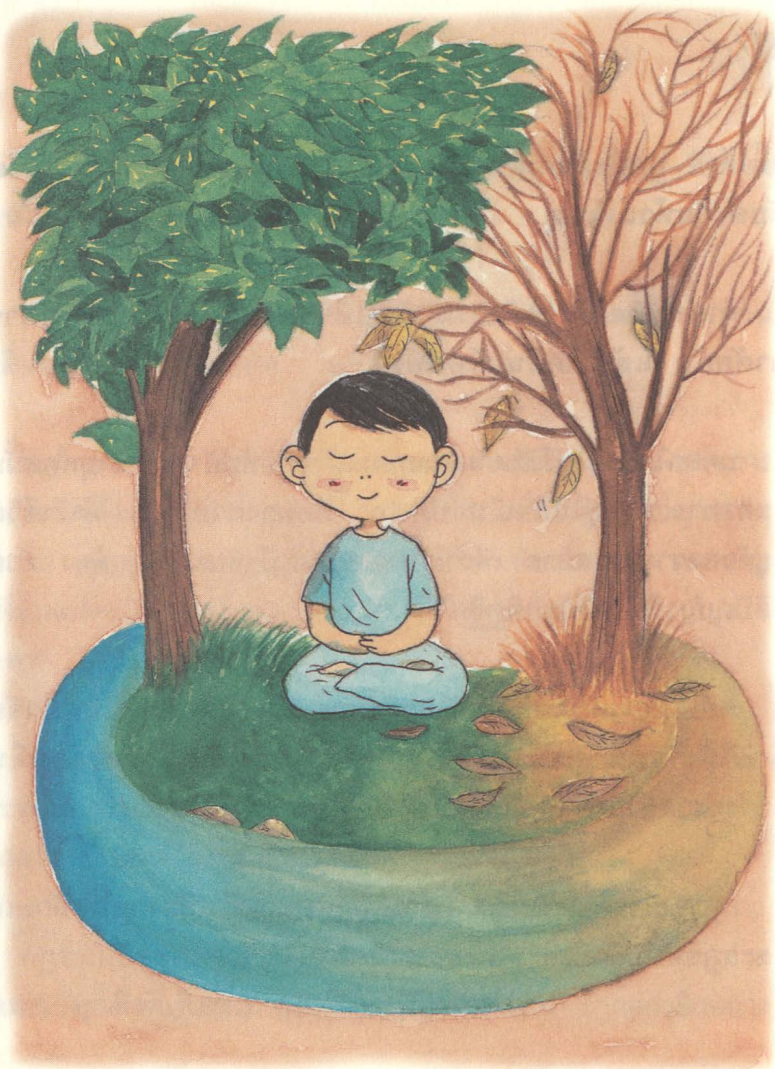
หนึ่งก็ว่า ทุกสิ่งต้องมีเหตุ และเป็นไปตามเหตุ จะเกิดขึ้นหรือ
ดับลงก็แล้วแต่เหตุ

ถ้ากล่าวอย่างภาษาธรรม อิทัปปัจจยตา คือ กระแสแห่งการ
อาศัยกัน แล้วเกิดขึ้นหรือดับลง

บุคคลใดดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งกฎอิทัปปัจจยตา บุคคลนั้น
จะสามารถตั้งอยู่ในมัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง ดำรงชีวิต
อยู่ด้วยความเบาสบาย เพราะประกอบเหตุปัจจัยอย่างถูกต้อง ด้วย
สติปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ

สติปัญญาสัมมาทิฐิ คือสติปัญญาที่นำไปให้กระทำเหตุปัจจัย
ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต แก่การงาน แก่ส่วนรวม แก่ผู้อื่น
อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว

กฎธรรมชาติอื่นยังมีอีก แต่ ณ ที่นี้ขอกล่าวถึงเพียงกฎไตรลักษณ์
และกฎอิทัปปัจจยตา

เมื่อรู้ว่าชีวิตเป็นวัฏธรรมชาติ มีกฎธรรมชาติควบคุมอยู่ มนุษย์จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องของกฎธรรมชาติ (ไตรลักษณ์และอิทัปปัจจยตา) ให้ถูกต้องอย่างประจักษ์ใจ เพื่อให้สามารถฝึกอบรมใจ ให้ยอมรับสภาวะของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยในทุกสิ่ง ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเกี่ยวกับชีวิตของตน ของส่วนรวม หรือของสังคม ตลอดถึงของโลก

นี่เป็น พหุลาอนุสาสนี คือ พระพุทธโอวาทที่ทรงสั่งสอนมากที่สุด เป็นพระพุทธดำรัสที่ทรงชี้ให้เห็นลักษณะแห่งความน่าเบื่อหน่ายของสิ่งทั้งปวง เพราะไม่เที่ยง แปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิจ ไม่มีลักษณะเป็นตัวตนหรือของตนให้น่ายึดถือได้เลยสักอย่างเดียว

นี่เป็นสังฆธรรมที่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงนำมาประกาศแก่มวลมนุษย์ ด้วยพระเมตตาคุณอันยิ่งใหญ่ของพระองค์

หากบุคคลใดได้พัฒนาจิต หรือฝึกอบรมจิต ด้วยการพิจารณาใคร่ครวญตามพระพุทโธวาทที่เป็นพหุลาอนุสาสนีนี้อย่างต่อเนื่อง อยู่ทุกขณะแล้ว บุคคลนั้นย่อมมองเห็นชัดด้วยใจของตนเองว่า แท้จริงแล้ว ชีวิตนี้เป็นเพียงสิ่งที่ขอยืมเขามา

“เขา” ก็คือธรรมชาตินั่นเอง จึงมีกฎของธรรมชาติควบคุมอยู่ แล้วบุคคลนั้นก็จะต้องระจັกษใจด้วยปัญญาอันแจ่มใส ว่า **แท้จริงแล้ว ไม่มีสิ่งใดเป็นเรา (ตัวเรา) หรือของเราเลยสักอย่างเดียว** มันเป็นของธรรมชาติ มาจากธรรมชาติ แล้วก็เสื่อมสลายไป สิ้นไป ดับไป ตามกฎของธรรมชาติ แล้วบุคคลนั้นก็จะสามารถยอมรับสภาพของความแก่ ความเจ็บ ความตาย อันเป็นสภาวะธรรมตามธรรมดาของธรรมชาติ ด้วยใจที่เป็นปกติ ไม่ต้องหวั่นไหวสะทกสะท้าน สามารถเผชิญกับความแก่ ความเจ็บ แม้กระทั่งความตาย ด้วยสติและปัญญา ด้วยใจที่สงบ ดังนี้ เรื่องทั้งหมดของชีวิตและทุกอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า “จิต” อย่างเดียว หรือเพียงสิ่งเดียว

ชีวิตมีรูปร่างนาม หรือกายกับใจ ที่ต้องทำงานร่วมกันอย่างที่จะแยกกันไม่ได้ จึงจะมีสิ่งที่เรียกว่า “ชีวิต” แต่จิตนั้น เป็นประธาน หรือสิ่งที่จะนำชีวิตให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ไม่หลงตกอยู่ใต้อำนาจของอวิชชา (ความเขลา) ที่จะเสือกไสจิตให้ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส ตัณหา อุปาทาน ที่ชักนำให้มีการกระทำที่เต็มไปด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ด้วยความยึดมั่นถือมั่น ที่มีความเห็นแก่ตัวเป็นมูล

ดังนั้น องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงสอนให้พัฒนาจิต ผีกอบรมจิต ให้เกิดวิชา คือ ปัญญาที่เป็นแสงสว่าง จนกระทั่งมองเห็นชัดด้วยใจของตนเองว่า

ชีวิตนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยการทำหน้าที่ของชีวิต ถ้าปราศจากหน้าที่หรือการทำหน้าที่แล้ว ก็คือความตาย (ตายทั้งเป็น เพราะรู้สึกถึงความไร้ค่าของชีวิต) ฉะนั้น ผู้มีปัญหาจึงเคาะพหน้าที่เป็นสิ่งสูงสุด (คือเต็มใจและอึ้งใจที่ได้ทำหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบได้อย่างเต็มฝีมือความสามารถ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นและส่วนรวม

อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว...นี่แหละคือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์)

ดังนั้น คำตอบของคำถามที่ว่า

ชีวิตคืออะไร?

ชีวิต คือหน้าที่

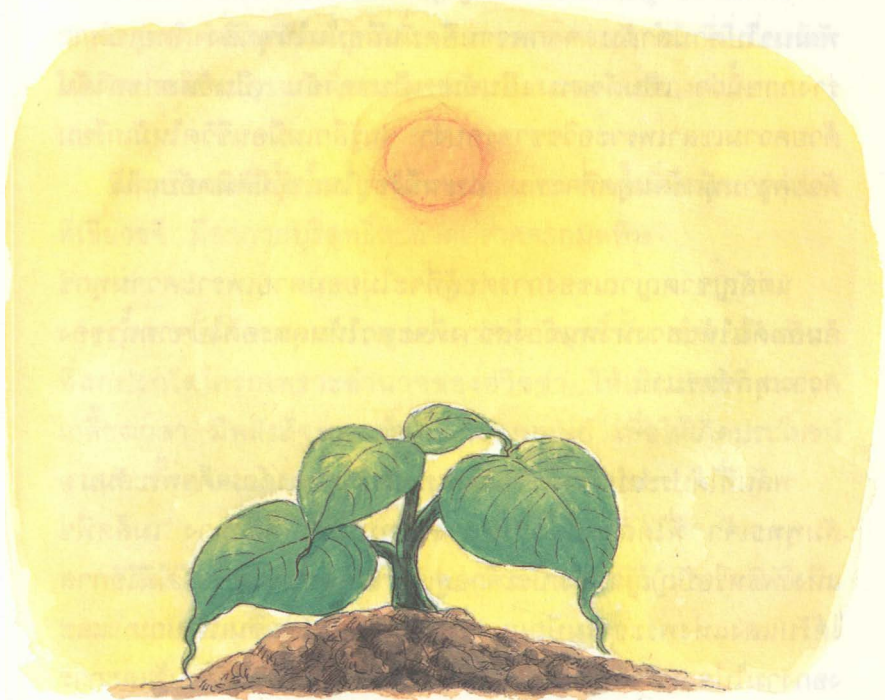
เกิดมาทำไม?

เกิดมาเพื่อ ทำหน้าที่

อยู่เพื่ออะไร?

อยู่เพื่อ ทำหน้าที่

หน้าที่ อาจเป็นคำที่ฟังดู “หนัก” แต่ก็มีน้ำหนักแห่งความมั่นคง เด็ดเดี่ยว และเด็ดขาด ที่จะต้องกระทำ เพื่อสร้างสรรคโลกให้สวยงาม และอบอุ่นเป็นสุข อย่างเหมาะสมแก่การเป็น “โลกของมนุษย์” ผู้มี ใจสูงกว่าสัตว์โลกทั้งปวง

ดังนั้น อานิสงส์ของการมีชีวิต ก็คือโอกาสแห่งการพัฒนา พัฒนาไปตามลำดับ จากความยึดมั่นถือมั่นในทุกสิ่ง โดยเฉพาะ ร่างกายนี้ว่า เป็นตัวตน เป็นฉัน เป็นของฉัน เป็นอัตตาของฉัน ด้วยความเขลาเพราะอวิชชาครอบงำ จนรู้สึกเหมือนชีวิตใหม่เกรียม ด้วยความทุกข์จนสุดที่จะทน ประหนึ่งอยู่ในถ้ำที่มีมืดอับแสง

แต่สัญชาตญาณของการต่อสู้ที่จะไม่ยอมตายเพราะความทุกข์ ก็ผลักดันให้แสวงหาหนทางสว่างที่จะพาให้หลุดรอดไปจากถ้ำของความทุกข์ทรมาน

พลังที่ได้ประสพแสงสว่างแห่งพระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้สาดส่อง “ให้ทาง” แก่มนุษย์ที่หลงทาง เมล็ดพืชแห่งโพธิหรือปัญญา ที่มีประจำอยู่แล้วในจิตของมนุษย์ ก็มีโอกาสดำรับแสงแห่งพระธรรมปัญญานั้น อาบรดให้ชุ่มชื้นเบ่งบาน และงอกงามไปตามลำดับ ตามกำลังของความพากเพียรเรียนรู้และการปฏิบัติตาม

จนบังเกิด “วิชา” คือ ปัญญาอันเป็นความรู้ เป็นแสงสว่าง นำเข้าสู่ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง คือการสามารถทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์และส่วนรวมได้อย่างสง่างาม

นี่ก็เหมือนหนึ่งบุคคลนั้น ได้หลุดรอดออกจากถ้ำที่มีมืดมิด สู้หุงโง่ ที่เขี้ยวจี้ มีอากาศบริสุทธิ์สะอาดปราศจากมลพิษ

บุคคลนั้นก็จะสามารถสูดอากาศที่บริสุทธิ์นั้น ชำระล้างปอด ที่สกปรกโสโครกเพราะอำนาจของอวิชา ให้เป็นปอดที่สะอาด เกลี้ยงเกลา มีพลังที่จะกระทำหน้าที่ของมนุษย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุด ทั้งแก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์ให้ยิ่งขึ้นสืบไป

ชีวิตเป็นการเดินทางอย่างที่จะหลีกเลี่ยงเสียมิได้ เพราะมันเป็น กระแสแห่งวิวัฒนาการ

ดังนั้น มนุษย์ผู้ฉลาดจึงหลีกเลี่ยงทิศทางที่จะนำไปสู่หนทางของ อวิชา (ความเขลาที่นำไปสู่ความมืดบอด) แต่จะเลือกทิศทางที่นำ

๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐

๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐

ไปสู่วิชชา (ปัญญาที่เป็นแสงสว่าง) อันจะพาไปสู่ความรอดพ้นจาก
ปัญหาและความทุกข์

ปัญญาเป็นรุ่งอรุณแห่งธรรมทั้งปวง

แล้วจะปฏิบัติอย่างไร วิธีใด จึงจะ“เข้าถึง”หัวใจของพระธรรม
คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แล้วจะทำอย่างไร จึงจะสามารถพัฒนาเมล็ดพืชของโพธิ
(พุทธะปัญญา) ที่มีอยู่แล้วในจิตของมนุษย์ ให้งอกงามเบ่งบานรับ
แสงสว่างแห่งพระธรรมปัญญาของพระพุทธองค์

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงประทานพระธรรมคำสอน
ไว้มากมาย เพื่อให้เหมาะแก่ภูมิปัญญาของมนุษย์แต่ละระดับ
แต่ละบุคคล แต่ข้อธรรมต่างๆที่พระองค์ทรงบอกกล่าวนั้น ทั้งหมด
เกี่ยวข้องกับธรรมะเพียงข้อเดียว

กรรมะเพียงข้อเดียวนั้นก็คือ กรรมะที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้โดย
พระบาลีว่า สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย คือ กรรม (สิ่ง)
ทั้งหลายทั้งปวง ไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น

เพียงข้อเดียวเท่านั้น ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสเป็นใจความสั้นๆ ตรงๆ
ว่า “สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะอะไรหมด ไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น
สิ่งเหล่านั้น แม้แต่สิ่งเดียว ว่าเป็นตัวตน หรือว่าเป็นของของตน”

เพราะเข้าไปยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด ก็ต้องมีความทุกข์ หรือ
เป็นทุกข์เพราะสิ่งนั้น ความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นกระทำให้งังเกิดความ
หวงแหน ความวิตกกังวล ว่าสิ่งนั้นจะหายไป หรือหมดไป จิตนั้น
ก็ตกอยู่ในความทรมานทุราย เดือดร้อน เพราะต้องคิดหาวิธีป้องกันรักษา
ให้สิ่งนั้นคงอยู่เป็นของของตนให้ได้ตลอดไป

หรือบังเกิดความโลภ อยากได้ให้มากขึ้นอีก แม้กระทั่งอยากจะ
ให้สิ่งๆ นั้นเป็นของของตนแต่ผู้เดียว จิตใจก็เต็มไปด้วยความ
กระวนกระวาย ระส่ำระสาย เพราะกลัวว่าจะไม่ได้ดังที่ต้องการ

และมากกว่านี้ก็คือ จิตตกอยู่ในความหลง ยึดมั่นถือมั่น เอาจริงเอาจัง ว่าสิ่งนั้นมีจริง เป็นตัวตนจริง ที่ให้ยึดถือเอาไว้ได้ จะไม่มีวันสูญหาย หรือเสื่อมสลายไป ซึ่งเป็นความเห็นหรือความรู้สึที่ตรงกันข้ามกับกฎธรรมชาติ (ไตรลักษณ์ - อิทัปปัจจยตา) ดังกล่าวแล้วข้างต้น

จิตที่ตกอยู่ในความยึดมั่นถือมั่นดังนี้ ก็คือลักษณะของจิตที่ตกอยู่ในความมืด ความเขลา ด้วยอำนาจของอวิชชา แล้วชีวิตนั้นก็กระเสือกกระสนเกลือกกลิ้งอยู่กับความทุกข์ทรมานใหม่อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าลักษณะภายนอกของบุคคลนั้นจะมองดูโอ้อาหรรหาสักเพียงใด แต่ภายในนั้นแห้งกรียมอย่างน่าสลด สังเวชใจ

ความยึดมั่นถือมั่นเป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่เป็นเหตุให้มนุษย์ตกอยู่ในความทุกข์อย่างใหญ่หลวง อย่างดินไม่หลุดเช่นนี้ องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ประทานพระพุทธโอวาทว่า “สพฺเพ ธมฺมานาลิ อภินิเวสย สฺยํหฺลยํทํปวํไม่พฺงเข้าไปยึดมั่นถือมั่น” เพื่อที่จะได้รอดพ้นจากบ่วงของความทุกข์

บุคคลใดประสงค์จะบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญทาน ก็จงกระทำเถิด แต่อย่ายึดถือว่าเป็นบุญของฉัน เป็นทานของฉัน ถ้ากระทำในลักษณะเช่นนั้น จะเป็นการเพิ่มพูนความเห็นแก่ตัว อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ แต่จงให้การบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญทานนั้น เป็นการทำลายความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน เป็นของของตน อันเป็นการทำลายความเห็นแก่ตัว ให้บังเกิดเป็นบุญทานบริสุทธิ์ เพราะเป็นการกระทำด้วยใจบริสุทธิ์ มิได้หวังผลตอบแทนแม้ชนิดหนึ่ง

เช่นเดียวกับการรักษาศีลหรือปฏิบัติสมาธิภาวนา ก็ให้เป็นการทำลายความยึดมั่นถือมั่น ในความเป็นตัวเป็นตน เป็นของของตน หากทำได้เช่นนี้ ก็จะเป็นการพัฒนาจิต หรือการฝึกฝนอบรมจิต ให้สะอาดเกลี้ยงเกลา จนถึงความขาวรอบตามพระโอวาทปาฏิโมกข์ ได้ในที่สุด

อุปาทาน หรือความยึดมั่นถือมั่น “จับมนุษย์” ให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ตกอยู่ในวังวนของความทุกข์ แต่สรรพเพ ธมฺมา นาโลภินิเวสยา จะดึงมนุษย์ให้หลุดรอดจากวังวนของวัฏสงสาร หรือ

รอดพ้นจากปัญหาและความทุกข์

ด้วยวิธีใด

ด้วยปัญญาที่ได้ฝึกฝนอบรม หรือได้พัฒนา จนมีความรู้ชัดแจ้ง กระจ่างใจว่า “ชีวิตนี้เป็นวัฏธรรมชาติ มีกฎธรรมชาติควบคุมอยู่” ด้วยการพิจารณาใคร่ครวญให้เข้าถึงความหมายของกฎธรรมชาติ (กฎไตรลักษณ์ อิททัปปัจจยตา) อันเป็นสังขธรรม ให้ชัดเจนใจยอมรับ เพราะจิตได้สัมผัสกับสภาวะของความไม่เที่ยง ที่แปรปรวนเปลี่ยนแปลง อยู่เนืองนิจ จนมองเห็นความเป็นมายาของสิ่งสมมติ (เช่น ร่างกาย และทุกสิ่งทุกอย่างที่ถือสมมติเอาว่าเป็น “ของของฉัน”) ที่เคยหลงยึดมั่น ถือมั่นว่าเป็น “สิ่งจริง”

เมื่อถึงวาระนี้ จิตก็ลุถึงซึ่งความเบื่อหน่าย คลายกำหนด เป็นจิตที่เป็นอิสระอยู่เหนือความทุกข์และปัญหาทั้งปวง

นี่เป็นอริยทรัพย์ที่องค์สมเด็จพระบรมศาสดาทรงประทาน ให้แก่มวลมนุษย์ ด้วยพระมหาเมตตาอันยิ่งใหญ่ มิมีสิ่งใดเทียมเท่า

เป็นการประทานอิสรภาพให้แก่มนุษย์ในโลก เป็นการปลดปล่อย
มนุษย์ให้รอดพ้นจากไซตรวนของอวิชชา

วันวิสาขบูชา จึงเป็นวันประกาศอิสรภาพของมนุษย์ สู่ความ
เป็นไทที่แท้จริง เพราะหลุดพ้นจากความหลงยึดถือในอัตตา
(ตัวตน) ที่เป็นเพียงมายา

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ช่วยให้ผู้มนุษย์ได้
ประสบชัยชนะทุกขั้นตอนของชีวิต

ธรรมะ คือ สิ่งที่ทำให้โลกให้สวยงาม มวลมนุษย์ในโลกก็มีความ
อบอุ่น เป็นสุข และสงบเย็น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก เพื่อเป็น
ดวงประทีปของโลก เพื่อทรงประทานธรรมที่เป็นไปเพื่อความ
สงบรำงับ เพื่อความดับเย็นสนิท และเพื่อความรู้อันครบถ้วน
บริสุทธิ์ บริบูรณ์ แก่มวลมนุษย์

นะโม ตัสสะ ภควโต

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น

อะระหะโต

ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส

สัมมาสัมพุทธัสสะ

ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

ขอนอบน้อมเศียรอภิวาทแทบพระบาทองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันยิ่งใหญ่ไพศาลเหนือคุณทั้งปวงที่ได้ทรงปลดปล่อยข้าพระองค์ทั้งหลาย ให้ได้รอดพ้นจากความเขลาเบาปัญญา (อวิชชา) สู่ความเป็นไทที่สมบูรณ์

๒๔ เมษายน ๒๕๔๖

ธรรม

หมายถึง ตัวธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ
หน้าที่ตามกฎธรรมชาติ และผลที่ได้จากการทำหน้าที่นั้น
ถ้าอยากเป็นคนมีธรรมะ ก็จงกระทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง
ที่ใดมีการปฏิบัติหน้าที่ ที่นั่น มีธรรมะ

ธรรม

ธรรมสวัสดิ์

ในบ่ายวันนี้ก็จะขอถือโอกาสพูดถึงเรื่องของ **ธรรม** หรือ **ธรรมะ** เพราะขณะนี้เรากำลังมากระทำในสิ่งที่เรียกว่า การปฏิบัติธรรม จึงขออนุญาตทำความเข้าใจในเรื่องของคำว่าธรรมก่อน

โดยมากพอพูดถึงคำว่า “ธรรม, ธรรมะ” เราก็มักจะอธิบายกันว่าเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่นี้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นก็อย่างที่เรเคยได้ยินมาว่า มีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ซึ่งในชีวิตนี้ก็ไม่ทราบว่าจะมีสักกี่คนที่จะมีโอกาสศึกษาธรรมะเหล่านั้นได้ครบถ้วน คำอธิบายนี้จึงดูกว้างเกินไป จนกระทั่งเราจับความหมายที่สำคัญของคำว่าธรรมะไม่ได้

บรรยาย ณ เสถียรธรรมสถาน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

ความหมาย

คำว่าธรรมนี้แปลว่าอะไร

ความหมายโดยพยัญชนะหรือโดยตัวหนังสือ คำว่า ธรรม แปลว่า ทรงตัวเอง คือสามารถทรงตัวเองอยู่ได้อย่างนั้น แต่ถ้าจะแปลให้สั้น คำว่า “ธรรม” แปลว่า “สิ่ง” หรือ ธรรมะคือสิ่งที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า thing นั้นแหละ

คำว่า “สิ่ง” ในที่นี้ รวมความทั้งสิ่งดี สิ่งชั่ว ทั้งทุกข์ ทั้งสุข ทั้งได้ ทั้งเสีย ตลอดถึงธรรมและอธรรม ล้วนรวมอยู่ในคำว่า “ธรรม” คือเป็น “สิ่ง” เหมือนกันทั้งสิ้น คำว่าธรรมจึงเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ครอบคลุมทั่วทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลนี้

การที่เรามาบัญญัติหรือกำหนดกันในภายหลังว่า ธรรมคือสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ส่วนสิ่งอื่นที่ตรงกันข้ามเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เรียกว่า อธรรมนั้น ความหมายของ “ธรรม” และ “อธรรม” ตามความรู้สึกของแต่ละคนคงไม่เหมือนกัน เพราะต่างก็กำหนดขึ้นตามความรู้สึก

ของตน ฉะนั้น ท่านจึงบอกว่า จะเรียกว่าธรรมหรืออธรรมก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่ามันเป็นธรรมชาติของสัตว์บุรุษหรือของพาลชน

สัตว์บุรุษ ก็คือผู้รู้ ผู้มีปัญญา หรือเป็นบัณฑิต บัณฑิตจะมองเห็นว่า ทุกอย่างล้วนแล้วแต่เป็นธรรม เพราะไม่มีสิ่งใดที่จะรักษาตัวของตัวเองให้คงที่อยู่ได้ตามสมมติบัญญัติของคน ซึ่งเดี๋ยวก็กำหนดเรียกสิ่งนี้ว่าดี เดี๋ยวก็กำหนดเรียกสิ่งนี้ว่าไม่ดี ไม่ถูกต้องเสียแล้ว ดังนั้น ในความเห็นหรือในความคิดของสัตว์บุรุษจึงเห็นทุกสิ่งเป็นธรรมทั้งสิ้น เสมอเหมือนกันหมด ดีก็เป็นธรรม ชั่วก็เป็นธรรม ถูกต้องก็เป็นธรรม ผิดก็เป็นธรรม เพราะมันเป็นอย่างนั้นเอง

ส่วน พาลชนคือคนพาล ซึ่งในทางธรรมไม่ได้หมายถึงคนเกะกะ เกเร นักเลงหัวไม้ แต่หมายถึงคนที่อ่อนด้วยสติปัญญา เป็นคนที่ไม่ฉลาดเพียงพอที่จะควบคุมตัวเองได้ จึงมักจะคิดผิด พุดผิด ทำผิด โดยเจตนาบ้าง ไม่เจตนาบ้าง ที่ไม่เจตนา ก็เพราะคิดว่ามันถูก หรือเพราะไม่ได้รับการฝึกหัดอบรมจิต ก็คิดเอา ยึดเอาตามความรู้สึก ตามประสบการณ์ ตามความคุ้นเคยของตัวเอง ถ้าอะไรถูกใจก็เห็นว่าสิ่งนั้นเป็นธรรม อะไรไม่ถูกใจก็ว่าสิ่งนั้นเป็นอธรรม แล้วคน

เหล่านี้ก็อาจจะทำการอันใดที่เป็นการล่วงเกิน เบียดเบียน ทั้งตนเอง และผู้อื่น และเมื่อทำมากๆ เข้า คนไม่ชอบมากๆ เข้า ก็ถูกเรียกว่า เป็น “คนพาล” ในความหมายอย่างโลกๆ คือเป็นคนเกะกะ เกก-มะเหรกเกเร ใช้ไม่ได้

อันที่จริงแล้วความหมายของธรรมไม่มีการแยกเป็นฝ่าย บวกหรือฝ่ายลบ ทุกอย่างเป็นธรรมทั้งสิ้น

ทำไมทุกอย่างถึงเป็นธรรมทั้งสิ้น ก็เพราะว่าทั้งสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี ต่างก็อยู่ในที่เดียวกัน สิ่งที่ดีสะอาด-สิ่งที่ไม่สกปรก ก็อยู่ที่เดียวกัน สิ่งที่น่ารัก-สิ่งที่น่าชัง ก็อยู่ที่เดียวกัน สิ่งทั้งหลายที่เป็นของคู่ ที่มนุษย์มักจะแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายซ้าย-ฝ่ายขวา ฝ่ายบวก-ฝ่ายลบนั้น อันที่จริงก็อยู่ในที่เดียวกันทั้งนั้น เหมือนอย่างที่ศาลาในวันนี้อันนี้แน่นเต็มไปหมด แต่อีกสัก ๑๐ วัน ศาลาที่แน่นเต็มในวันนี้ ก็จะว่าง ศาลาเดียวกันหรือเปล่า ก็ศาลาเดียวกันนั่นเอง ดิ้นเข้า ขึ้นมาหิว ก็เพราะว่าเมื่อวานตอนเย็นนั้นไม่ได้รับประทานอาหารหนัก อย่างที่เคยรับประทาน ตอนเช้าหิว ท้องใครหิว ใจใครหิว แล้วพอ ถึงเวลาสัก ๒ โมงเช้า ได้รับประทานอาหารอิม ท้องใครอิม ใจใคร

อิม ก็คนนั้นแหละใช่ไหม ไม่ใช่ใจคนอื่น ไม่ใช่ห้องคนอื่น เห็นไหม
สิ่งที่เราเรียกว่าเป็นสิ่งคู่ ตามที่เรายึดมั่นว่านั่นดี นี่ถูก สิ่งนี้น่ารัก

เด็กคนนี้น่ารัก เพราะเหตุที่วันนี้แต่งเนื้อแต่งตัวเรียบร้อย สุภาพ
น่าดู ศึกษามารยาทนุ่มนวล พูดจาอ่อนโยน อีกลีก ๒ อาทิตย์ ไป
พบเขาอยู่ในหมู่เพื่อนฝูง แต่งตัวตามสมัยนิยม อยู่ในกลุ่มเพื่อน
ก็ต้องพูดอย่างเพื่อนพูด กิริยาก็ต้องทำอย่างที่เพื่อนทำ มันมองดู
กระโดดกระเดก มันมองดูกร้าว กระด้าง กร่าง แหม! มันน่าซึ้ง
จริงๆ ก็เด็กคนเดียวกันนั้นแหละ พอเขามาหาผู้ใหญ่ในอีกวันหนึ่ง
เขาก็เปลี่ยนกิริยาท่าทางของเขา แต่งเนื้อแต่งตัวใหม่ น่ารักอีกแล้ว
ก็คนเดียวกันนั้นแหละ ใช่ไหม เคยพบไหม

แม้แต่ตัวเราเองก็เหมือนกัน พูดกับลูกตอนเช้า อ่อนหวาน
น่ารัก เป็นแม่ที่น่ารัก ลูกอยากมีแม่อย่างนี้ แต่พอถึงตอนเย็น อย่า
เข้ามาใกล้ละ ไปให้พ้น ไปให้ไกลๆ เก๊วกรวด ตอนเย็นแม่
เหนื่อยเต็มที่ เหนื่อยจากการทำงาน ลำบาก มีปัญหาในที่ทำงาน
ด้วย พอเห็นหน้าลูกก็ไม่สามารถจะเป็นแม่ที่อ่อนหวานน่ารักเหมือน
อย่างตอนเช้าได้แล้ว เพราะตอนเช้าอนเต็มอิม อารมณ์ดี แจ่มใส

เห็นไหม แม่คนเดียวกันั้นแหละ

เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่า คำว่า “ธรรม” กินความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง ไม่ว่าจะสิ่งที่เราสมมติเรียกกันว่าดีก็ตามชั่วก็ตาม สุขก็ตามทุกข์ก็ตาม มันรวมอยู่ในคำว่า “ธรรม” ทั้งสิ้น แต่ทว่าเราไม่ได้ศึกษา ไม่ได้ทำความเข้าใจ มนุษย์ส่วนมากจึงกำหนดคำว่าธรรม เอาตามใจ หรือตามความคิด ความรู้สึกของตนเอง จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

ธรรม ๓ ส่วน

พระพุทธศาสนาแบ่งธรรมออกเป็น ๓ ส่วน

ส่วนแรก **ปริยัติธรรม** คือ การศึกษา เล่าเรียน หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องของธรรมะ เหมือนอย่างที่กำลังพูดสูกันฟังอย่างนี้ ก็เป็นส่วนของปริยัติ คือการศึกษาการทำความรู้ ทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสียก่อน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในขั้นต่อไป

ส่วนที่สอง **ปฏิบัติธรรม** เป็นการยากที่จะกล่าวว่า ปริยัติและปฏิบัติไม่เกี่ยวข้องกัน หรือส่วนนี้สำคัญกว่าส่วนนั้น เพราะการศึกษาหาความรู้ที่ถูกต้อง ในทางธรรมก่อนที่จะไปปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญมาก ดิฉันได้เห็นมาด้วยตัวเอง ถ้าหากเราไม่ได้รับคำสอนที่ถูกต้อง เหมือนอย่างดิฉันสมัยที่ยังเด็ก ๆ และหลายท่านก็อาจจะประสบการณั้เหมือนกันก็ได้ คือได้รับคำสอนคำบอกเล่าว่า “นิพพาน” เป็นสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งเราจะต้องเดินทางไป จะต้องไป แล้วก็อีกตั้งไกลเชียวก็ไปนึกเอาว่า อยู่ฟากฟ้า ป่าหิมพานต์ อยู่ขุนเขาหิมาลัย ทำนองนั้น แล้วกว่าจะไปถึงนิพพานได้ ต้อง “ทำ” ทำอะไรก็ไม่รู้ รู้แต่จะทำ ทำความดี ทำไปๆ ทำเมื่อไร ทำสักเท่าไรก็ไม่รู้ รู้แต่จะทำไป แล้ววันหนึ่งจะถึง อย่างนี้มันก็ทำให้เรารู้สึกว่า เรื่องการปฏิบัติธรรมเพื่อจะให้จิตเกิดความสุขสงบเย็นเป็นสุข ไปถึงนิพพาน มันสุดเอี่ยม ฉะนั้น ตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งโตเป็นสาว จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ทำงานทำการแล้ว ก็ไม่เคยนึกสนใจจะมาปฏิบัติธรรม เพราะรู้สึกว่า มันสุดเอี่ยม มันไกลเหลือเกิน ไม่รู้ว่าชีวิตนี้จะถึงไหม จะทำได้ไหม ปล่อยไปก่อน คนส่วนมากก็จะเข้าใจอย่างนี้ จนกระทั่งเรารู้ความหมายของคำว่านิพพานนั้นแหละ จึงเกิดกำลังใจว่า เป็นสิ่งที่ เป็นได้ เกิดได้ แล้วก็ทำได้ในชีวิตนี้ ถ้าเราจะทำอย่างจริงจัง

เพราะฉะนั้นถ้าจะบอกว่า ปริยัติธรรมไม่สำคัญ จะเอาแต่ปฏิบัติอย่างเดียว ถ้าหากว่าได้รับคำสอนวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ก็ปฏิบัติทันที ไม่ต้องศึกษามากก็ได้ แต่ถ้าเผชิญได้รับคำสอนที่ไม่ถูกต้อง คำสอนที่ผิด อย่างเช่นว่า ทำบุญไปเถอะ มีเงินเท่าไร ทำบุญไป ทำมาๆ แล้วก็ขึ้นสวรรค์ คนก็หวังสวรรค์ เพราะนึกว่าเป็นความสุข ก็ทุ่มเททำบุญจนกระทั่งไปภู่นี้ยืมสินเขามากก็มี เพื่อที่จะทำบุญ ขายเรือกสวนไร่นาเพื่อจะทำบุญก็มี แล้วผลที่สุด ก็ลงเอยด้วยความทุกข์ แล้วก็เลยเกลียดการที่จะเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา เพราะได้รับคำสอนที่ไม่ถูกต้อง “ปริยัติธรรม” จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ถ้าเราสามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้องเสียแต่ในตอนต้น แล้วนำไป “ปฏิบัติธรรม” ก็จะไม่มีความลังเลสงสัย มีแต่ความมั่นใจ แน่ใจ ว่าสิ่งที่กำลังกระทำนี้ถูกต้อง ก็จะก้มหน้าก้มตาทำไปอย่างเดียว จะตั้งหน้าตั้งตาทำ แล้วก็เกิด “ปฏิเวธธรรม” เป็นส่วนที่สามตามมา

ปฏิเวธธรรม ก็คือผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรม ซึ่งผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะได้สัมผัส ลิ้มรสด้วยตนเอง จะให้ใครไปบอก แนะนำ อธิบายสักเท่าใด มันก็ไม่ซาบซึ้ง เพราะไม่ได้ลิ้มรสด้วยตัวเอง คือไม่ได้ปฏิบัติด้วยตัวเอง

บางคนที่มาวัดใหม่ ๆ จะไปวัดไหนก็ตาม แล้วก็กลับออกไปด้วยความขัดเคืองใจ ไม่ถูกใจ บอกไม่เห็นจะเป็นวัดเลย เป็นโลก เป็นคนชาวบ้าน คนชาววัดก็เหมือนคนชาวโลก นั่นก็เพราะเขากำหนดความหมายของวัดตามความรู้สึกของเขาว่า คนที่เข้าวัดต้องเป็นคนที่บรรลุแล้ว พูดง่าย ๆ ว่า ถ้าใครอยู่วัด คนนั้นต้องบรรลุแล้ว ไม่โลก ไม่โกรธ ไม่หลง แล้วก็เป็นคนไม่มีอารมณ์ มีแต่ความเยือกเย็น ผ่องใส ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด คนที่เข้าวัด คือคนที่มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติ หุ่นเทศน์ วิถีชีวิตเพื่อการปฏิบัติให้มาก แต่ก็ยังกำลังปฏิบัติอยู่ ยังหาใช่ผู้บรรลุธรรมถึงที่สุดไม่ เพราะฉะนั้นการพูดการกระทำ บางทีก็อาจจะมึะอะไรที่แสดงอารมณ์แบบคนบ้านบ่าง

นี่ก็เพราะกำหนดว่า คนวัดต้องเป็นอย่างนี้ คนบ้านต้องเป็นอย่างนี้ ถ้าคนบ้านมีสิทธิโกรธ มีสิทธิหลง มีสิทธิหลง แต่คนไปอยู่วัดไม่มีสิทธิ นี่เป็นความเข้าใจผิด แล้วก็เลยออกไปจากวัดด้วยความโกรธ เพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจความหมายของคำว่าธรรมะ เพราะอันที่จริงแล้ว โลกกับธรรมก็คืออันเดียวกัน วัดกับบ้านก็คืออันเดียวกัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านไม่ได้ทรงปรารถนา หรือไม่ได้ทรงหวังว่า คนทุกคนพอมาศึกษาธรรมะเข้าแล้วจะต้องบวช

ทั้งหมด เหมือนอย่างคำถามที่มีมาคำถามหนึ่งว่า “ถ้าคนมาสนใจธรรมะ มาบวชกันเสียหมด จะไม่มีคนเหลือที่จะสืบพระพุทธศาสนา”

สิ่งนี้เป็นไปไม่ได้แน่ๆ ท่านที่นั่งอยู่ในที่นั่งนี้ ถ้าชักชวนให้มาบวชกันเถอะ จะมีสักกี่คนที่จะบวช แล้วอันที่จริงก็ไม่ชักชวนให้บวช เพราะเหตุว่าไม่จำเป็นที่จะต้องบวชจึงจะปฏิบัติธรรมได้ ถ้าทุกคนเข้าใจว่า การปฏิบัติธรรมคืออะไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร ปฏิบัติที่บ้านก็ได้ อย่างที่ได้รับความนิยมว่า สร้างวัดขึ้นในใจ สร้างวัดขึ้นที่บ้าน นั่นก็คือ ถ้าสามารถควบคุมอารมณ์ ฝึกหัดอบรมขัดเกลาจิตใจเบาบางจากความโลภ โกรธ หลง เบาบางจากความอยาก ความยึดมั่นได้ ก็จะมีความเย็นเกิดขึ้นแล้ว ทั้งๆ ที่อยู่ที่บ้าน เพราะฉะนั้นโลกกับธรรมก็อันเดียวกัน วัดกับบ้านก็อันเดียวกัน ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เพียงแต่การประพฤติ ปฏิบัติที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะความเป็นอยู่ของแต่ละสถานที่เท่านั้นเอง

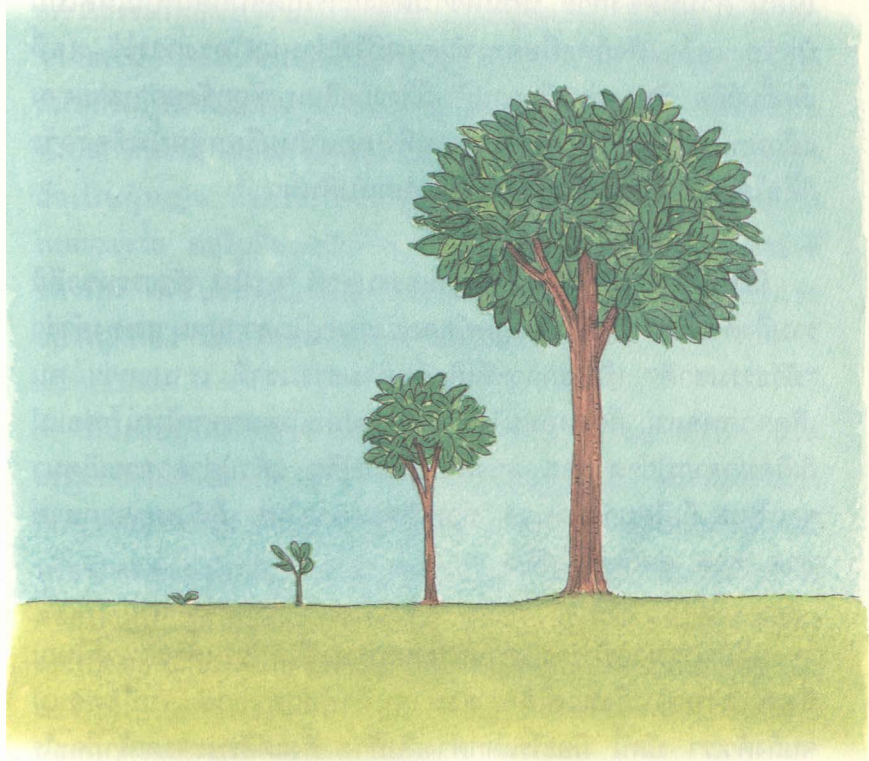
ธรรมะคือธรรมชาติ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำว่า ธรรม ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีก ก็ขอบอกว่า **ธรรมะคือธรรมชาติ** และคำว่า “ธรรมชาติ” คำเดียวนี้

ก็คลุมความทั้งหมดอีกเหมือนกัน ทุกอย่างรวมอยู่ในความหมายของ คำว่าธรรมชาติ ซึ่งแยกออกได้เป็น ๔ ข้อ

ข้อแรกก็คือ ธรรมะหมายถึงตัวธรรมชาติ ตัวธรรมชาติในที่นี้คือสภาวะธรรม สภาวะธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นเองตามธรรมดา ตามเหตุตามปัจจัย สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สิ่งที่เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย นี่คือตัวธรรมชาติ อย่างที่เรามองไปรอบๆ ตัว เราก็มองเห็นสระน้ำ พื้นหญ้า ต้นไม้ บ้านเรือน ถนน ภูเขา แม่น้ำ เหล่านี้เป็นสภาวะธรรม คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ภูเขาเกิดจากอะไร แม่น้ำเกิดจากอะไร ทะเลเกิดจากอะไร ถ้าไปศึกษาในศาสตร์ต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ก็จะทราบ แต่ก็รวมถึงได้ว่าเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างนั้น

หรือธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น สร้างเป็นอาคาร เป็นบ้านเรือน เป็นรีสอร์ท ก็เป็นธรรมชาติอีกเหมือนกัน เป็นธรรมชาติในอีกลักษณะหนึ่ง เป็นสภาวะธรรมอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย ตามเหตุตามปัจจัยก็คือมีความต้องการ คนหนึ่งหรือว่าคนกลุ่มหนึ่งมีความต้องการว่าควรจะสร้างรีสอร์ทขึ้นตรงนี้ เพราะมีทำเลเหมาะสม บรรยากาศดี มีภูมิภาพ ทัศนียภาพ ที่รื่นรมย์ สวยงามน่าดู และ

มีเป้าหมายว่า เมื่อสร้างขึ้นแล้ว จะเป็นหนทางที่ทำให้ได้เงินทอง
ไหลมาตามที่ต้องการ นี่ก็มีความต้องการเกิดขึ้นก่อนเป็นเหตุเป็น
ปัจจัย เสร็จแล้วก็ลงมือกระทำตามที่ได้กำหนดโครงการไว้ ผลที่
เกิดขึ้นก็คือ มีอาคาร มีสถานที่ มีสิ่งแวดล้อม ที่ถูกจัดอย่างสวยงาม
แล้วผลที่ตามมาจากสิ่งนั้น ตามที่บุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ
ก็คือได้เงิน มีรายได้ มีสิ่งตอบแทนกลับคืนมา

นี่เป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ฉะนั้น ตัวธรรมชาติก็
รวมถึงตัวเราด้วย คือตัวมนุษย์ทุกคนรวมอยู่ในความหมายของคำว่า
“ตัวธรรมชาติ” เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เราบอกว่า คน
เกิดจากพ่อแม่ ก็ลองย้อนไปว่า พ่อแม่ละเกิดมาจากไหน พ่อแม่
ก็เกิดมาจากปู่ย่าตายาย ลองมองย้อนไปอีก แล้วปู่ย่าตายายเกิดมา
จากไหน ก็เกิดมาจากทวด ทวดเกิดมาจากไหน ก็เกิดมาจากทวด
ทวด ทวด ต่อกันขึ้นไปอีก

แต่ถ้าเรามาดูรูปร่าง ส่วนประกอบของชีวิต ของตั้งแต่ทวดใหญ่
ที่สุด ลงมาจนถึงทวดเล็ก ลงมาจนถึงปู่ย่าตายาย จนถึงพ่อแม่
จนถึงตัวเรา บัดนี้ มีอะไรแตกต่างกันบ้าง ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้ามีอะไร

แตกต่างกันใหม่ ไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย นั่นแสดงถึงตัวธรรมชาติ
สภาวะธรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นอยู่อย่างนี้ ถึงได้บอกว่า “มา
จากธรรมชาติและจะกลับคืนสู่ธรรมชาติ” ต่อให้เป็นมนุษย์โบราณ
สมัยที่พันปีมาแล้วก็ตาม จับมาผ่าออก แยกออกไป เหมือนกัน
ทั้งนั้น มีหัวใจ มีตับ มีปอด มีม้าม มีกระเพาะ มีลำไส้ มีมดลูก
ถ้าเป็นผู้หญิง ซึ่งธรรมชาติได้จัดเอาไว้ได้อย่างได้สัดส่วน อย่าง
เหมาะเจาะ อยู่ในที่ของมันที่สามารถจะทำงานร่วมกันได้ตามหน้าที่
ของมัน เพื่อให้ชีวิตนี้เคลื่อนไหวได้ ดำรงอยู่ได้อย่างเหมาะเจาะ
อย่างถูกต้อง นี่คือตัวสภาวะธรรม คือตัวธรรมชาติ

ทีนี้เมื่อผู้ใดศึกษาตัวธรรมชาติ จะธรรมชาติในตัวเรา หรือ
ธรรมชาติในตัวเรา ศึกษาไป ศึกษาด้วยการดูข้างใน หมายความว่า
ศึกษาด้วยจิต ไม่ใช่ศึกษาด้วยการคิด ดู ดู จะนั่งดูต้นหมากรากไม้
หรือจะจดยกลงไปที่ดอกบัวสักดอก เริ่มต้นวันนี้ก็ได้ หมายถึงเอาไว้
ดอกบัวที่เราพอใจ ที่เราอยากจะได้ วันนี้ดู กำหนดดูธรรมชาติของ
ดอกบัวดอกนี้ วันนี้มีลักษณะธรรมชาติเป็นอย่างไร พรุ่งนี้เป็นอย่างไร
มะรืนนี้เป็นอย่างไร ดูไปทุกวัน จนกระทั่งถึงวันสุดท้าย ดอกบัว
ดอกนั้นเป็นอย่างไร เหมือนเดิมไหม

นี่คือสิ่งที่จะบอกให้รู้ถึงความหมายของธรรมชาติข้อที่สอง นั่นคือ **กฎของธรรมชาติ** ให้เฝ้าดูอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในของเราเอง ตั้งแต่วันแรกที่มาที่เสถียรธรรมสถานนี้ วันแรกที่เหยียบย่างเข้ามา ความรู้สึกในใจเป็นอย่างไร ยังจำได้ไหม วันที่สอง ไม่ต้องเอาวันที่สองหรอก เหยียบย่างเข้ามาตอนเช้า ตอนบ่าย เป็นอย่างไร ตอนค่ำเป็นอย่างไร รุ่งขึ้นวันที่สองเป็นอย่างไร จนกระทั่งถึงวันนี้เป็นอย่างไร เหมือนกันไหม ไม่เหมือน ขึ้นๆ ลงๆ เดี่ยวชอบ แหม! ไม่นึกว่าจะมีที่ที่เป็นสวนสวยงาม ให้ความสบายตาสบายใจเหมือนอย่างนี้ ก้าวแรกเข้ามา ชื่นอกชื่นใจ เพราะว่าหนีมาจากมลพิษข้างนอก แต่พออยู่ไป แหม! แน่น ร้อน เหนื่อย อารมณ์ ความรู้สึกก็ซึกจะไม่ค่อยชอบ ไม่ค่อยจะสบาย ยิ่งต้องมานั่งขัดตัวอยู่อย่างนี้ ยิ่งเหน็ดเหนื่อย ยิ่งหนัก ยิ่งลำบาก ความรู้สึกเปลี่ยนไปเรื่อย แต่เมื่อใดที่พอนั่งสมาธิอยู่กับลมหายใจได้ จิตสงบ สบาย มันก็เปลี่ยนไปอีก

เราศึกษาดู จะศึกษาจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือว่าจะศึกษาจากสิ่งที่เป็นนามธรรมคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นก็ได้ จะเห็นว่าไม่มีอะไรคงที่เลย เปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา นี่คือนิยามของธรรมชาติที่ธรรมชาติแสดงตัวให้มนุษย์ได้เห็นตลอดเวลา มันแสดงตัวของมันเองอยู่ตลอด

เวลาว่า ธรรมชาติเป็นอย่างนี้นะ สัจธรรมของธรรมชาติเป็นอย่างนี้นะ แต่มนุษย์ไม่เห็น เรียกว่าปิดหู ปิดตา ไม่ยอมศึกษาถึงตัวกฎของธรรมชาติ นั่นก็คือ อนิจจัง ความเปลี่ยนแปลงที่ธรรมชาติบอกอยู่ตลอดเวลา หรือกฎของไตรลักษณ์ สภาวะหรือลักษณะอันเป็นธรรมชาติธรรมดา ๓ ประการ อนิจจัง - ความไม่เที่ยง ทุกขัง - ความทนได้ยาก อนัตตา - ความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ตัวตนอันนี้ ที่ยึดมั่นถือมั่นนี้ ดูไป ดูไปเรื่อยๆ ดูไปทุกขณะ แล้วจะยิ่งเห็นมากยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าเป็นตัวตนที่แท้จริง อย่างชนิดที่ยึดมั่นว่าเป็นของตนได้ ก็คงจะควบคุมได้ ควบคุมไม่ให้โต ไม่ให้แก่ ควบคุมไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ป่วย ควบคุมไม่ให้เป็นทุกข์ ให้มีแต่ความสุข รื่นรมย์ ถ้าควบคุมได้ เราปรารถนาอย่างใดก็ได้ อย่างนั้น แต่ก็ควบคุมไม่ได้ เพราะว่ามันตกอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ ถ้าหากว่าศึกษา ดูไปๆ ถึงสภาวะธรรมที่ล้อมรอบตัวเรา รวมทั้งตัวเราเองนี้ ทั้งภายนอกและภายใน ก็จะค่อยๆ พบสิ่งที่เรียกว่า “สัจธรรม”

สัจธรรม คือสิ่งที่เป็นกฎของธรรมชาติ ตัวธรรมชาตินั้นคือสภาวะธรรม กฎของธรรมชาติคือสัจธรรม คือความจริงของธรรมชาติที่จะคงเป็นอยู่อย่างนี้ไม่มีเปลี่ยนแปลง กฎของธรรมชาติเป็นกฎที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ไม่มีกฎอันใดที่จะยิ่งใหญ่หรือศักดิ์สิทธิ์เท่า เรามีกฎกัน

มากมายในชีวิตที่เราผ่านมา กฎระเบียบของโรงเรียน กฎหมายต่างๆ ที่กำหนดกันออกมาไม่รู้มีกี่ร้อยกี่พันกฎ ตลอดจนกฎหมายสูงสุดที่เรียกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุด แต่ก็หาได้อยู่คงที่ไม่ใช่ กฎหมายรัฐธรรมนูญก็เปลี่ยนแปลงมาจนกระทั่งไม่จำแล้วว่า นี่ฉบับที่เท่าไร แล้วก็อาจจะเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกไม่รู้กี่ฉบับ เพราะว่ากฎระเบียบหรือกฎหมายเหล่านี้ สร้างขึ้นโดยคน โดยมนุษย์ ซึ่งความรู้สึกหรือทิวทัศน์ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้เรื่อยๆ ตามประสบการณ์ ตามความรู้ที่ไปประสบมา หรือว่าได้ความรู้เพิ่มเติมมา เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตลอดเวลา เมื่อมนุษย์เองยังไม่เที่ยง ยังไม่มั่นคง แล้วมา กำหนดกฎหมายเกณฑ์ต่างๆ ขึ้น กฎหมายที่ทำโดยมนุษย์หรือสร้างโดยมนุษย์ จึงเป็นกฎที่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้เรื่อยๆ แต่กฎของธรรมชาติ จะทรงตัวอยู่อย่างนั้น คงตัวอยู่อย่างนี้ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง นั่นคือกฎของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตลอดจนธรรมะที่เรียกว่า “อริยสัจธรรม”

อริยสัจธรรม หมายถึง อริยสัจ ๔ เรื่องของความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ การดับทุกข์ ตลอดจนวิธีที่จะดับความทุกข์ นี่ก็เป็นกฎของธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน กฎของธรรมชาติหรือสัจธรรมที่บอกว่า ทุกสิ่งย่อมเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย คือผลที่เรา

พบ ที่เราประสบ หรือคนทั้งหลายเมื่อประสบผลที่เกิดขึ้น จะพอใจ ก็ตาม ไม่พอใจก็ตาม จงรู้เถิดว่าผลนั้นไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ อยู่ดี ๆ เกิดขึ้นเอง แต่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัย คือมีการกระทำให้ เกิดขึ้น ผลจึงเป็นเช่นนั้น การที่ได้ทรัพย์สินเงินทอง ได้ลาภได้ยศ ได้สรรเสริญ ได้ความสุข อยู่ดี ๆ มันไม่ได้ได้มาเฉยๆ แต่ได้เพราะ มีเหตุปัจจัย เหตุปัจจัยคือการกระทำเช่นนั้นจึงได้มา เช่นเดียวกับ เมื่อเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ได้รับคำนิทา มีความทุกข์ ก็ไม่ได้เกิดขึ้น เองเหมือนกัน มันมีเหตุปัจจัย

นี่เป็นกฎของธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่และเป็นหลักสำคัญในทาง พระพุทธศาสนา ที่ท่านบอกว่า “สิ่งใดมีแดนเกิด สิ่งนั้นก็มิแดนดับ” นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาของ เหตุของผล ไม่ได้เป็นศาสนาที่บอกให้เชื่ออย่างมงาย เพราะว่า ตัวกฎของธรรมชาติที่บอกว่า ผลอย่างใด เกิดจากเหตุอย่างนั้น ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอยๆ เลยสักอย่างเดียว กฎธรรมชาติกฎนี้ ท่าน เรียกว่า “กฎอิทัปปัจจยตา”

กฎอิทัปปัจจยตา หมายถึงกฎที่อธิบายว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ ก็ต้องมี คือ เมื่อกระทำสิ่งนี้ ผลก็เป็นอย่างนี้ เมื่อไม่กระทำ

อย่างนี้ ผลก็ไม่เป็นอย่างนี้ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ถ้าการกระทำนั้นกระทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น ว่าผลจะต้องออกมาเป็นอย่างนี้ ผลที่เกิดขึ้นก็คือเป็นทุกข์ เพราะมันจะไม่ได้ตามนั้น ถึงได้ตามนั้นแล้ว ก็ยังไม่ถูกใจ เพราะมีอะไรแทรกซ้อนขึ้นมา เช่น เกิดความโลภตามมา นี่ก็คือเมื่อมีสิ่งนี้ มีอุปาทานความยึดมั่น สิ่งนี้ก็มี คือความทุกข์ย่อมตามมา มากบ้าง น้อยบ้าง เวลานี้ยังมองไม่เห็นก็โปรดฟังไว้ก่อน แล้วลองใคร่ครวญดู ถ้าสิ่งนี้ไม่มี คือกระทำการสิ่งใดโดยไม่ยึดมั่นถือมั่น แต่ทำเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรทำ เพราะเกิดประโยชน์ สิ่งนี้ก็ไม่มีความทุกข์ก็ไม่มี จะมีแต่ความอึดใจ ความพอใจ ความเบิกบานที่ได้กระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์

เพราะฉะนั้น กฎอภิปัจจยตาจึงเป็นกฎที่จะบอกมนุษย์ทั้งหลายว่า อันที่จริงแล้ว การกระทำนั้นแหละสำคัญที่สุด การกระทำที่ถูกต้องจะนำผลที่ถูกต้องมาให้ คือไม่มีความทุกข์ การกระทำที่ไม่ถูกต้องจะนำผลที่ไม่ถูกต้องมาให้ คือเกิดความทุกข์ ความไม่สบายใจ ด้วยประการต่าง ๆ

เมื่อเราพูดถึงในทางธรรม ก็มีความหมายว่าอย่างนี้ แต่ถ้าพูดให้ง่าย ๆ เข้าไปอีก ความหมายของกฎอภิปัจจยตาที่ดิฉันชอบใช้คือ

“ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอยๆ” จำเอาไว้ง่ายๆ ไม่มีอะไรเกิดขึ้นลอยๆ เพราะฉะนั้นใครที่นั่งนึก นั่งหวัง นั่งมองฟ้า อ้อนวอนเทวดา ขอให้ปล่อยตุ๊บลงมาเถอะ ไร้สิ่งที่ต้องการ ไม่มี ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอยๆ หรือสมัยก่อนนี้ได้ยินเพลงฝรั่งเขาร้อง What ever will be, will be เดี่ยวนี้ก็ยังคงมีร้องกันอยู่ What ever will be, will be อะไรมันจะเป็น มันก็เป็น แต่นี่ค่อนข้างเป็นทางโลก

อันที่จริงแล้ว ถ้าหากว่า What ever will be, will be แล้วก็ให้มันเกิดขึ้นตามยถากรรม คือ ถ้าใช้ตามคำชาวลูกโลกจะบอกว่า แล้วแต่มันเป็นไปตามยถากรรม นั้นไม่ใช่กฎอิทัปปัจจยตาอย่างถูกต้อง เพราะเหตุว่า ปล่อยให้เกิดขึ้นตามบุญตามกรรม ไม่ได้ใช้สติปัญญา ไม่ได้ใช้จิตที่มีสติปัญญาควบคุมการกระทำให้ถูกต้อง อย่างนั้นมันเหมือนกับสวะ ปล่อยให้ลอยไป ถ้า What ever will be, will be อย่างถูกต้อง จะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยสติปัญญา ผลที่เกิดขึ้นก็จะไม่นำความทุกข์มาให้

ฉะนั้น ความหมายของคำว่าธรรมะข้อแรก ก็คือตัวธรรมชาติ หรือสภาวะธรรม ข้อที่สอง กฎธรรมชาติหรือสังขารธรรม ทั้งสองอย่างนี้

ท่านทั้งหลายก็คงมองเห็นแล้วว่า เมื่อเราพูดว่า พระพุทธศาสนา แยกออกได้เป็น ๓ ส่วน *ปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม ปฏิเวธธรรม* ตัว ธรรมชาติและกฎธรรมชาติจะอยู่ในส่วนไหน ก็จะเป็นในส่วนแรก คือ ปริยัติธรรม เราต้องศึกษาเรื่องของธรรมชาติ ศึกษาจนกระทั่งค่อยๆ รู้จักเรื่องของกฎของธรรมชาติ นั่นคือ ทำความรู้เสียก่อนก็จะเข้าใจ ในเรื่องของธรรมะชัดเจนขึ้น

จากนั้นไปถึงข้อที่สาม **ความหมายข้อที่ ๓ ก็คือหน้าที่** เมื่อเรารู้กฎของธรรมชาติแล้วว่า ไม่มีอะไรเกิดขึ้นลอยๆ ผลอันใดเกิดขึ้น จะต้องมาจากเหตุอันนั้นเสมอ ไม่มีเป็นอื่นไปได้ หน้าที่ของมนุษย์ ที่จะต้องกระทำ คือ จะต้องมีการกระทำหน้าที่ให้สอดคล้องหรือ สัมพันธ์กับกฎของธรรมชาติ อย่าฝ่าฝืน อย่าต่อต้าน

ธรรมชาติแสดงัจฉธรรมให้เห็นอยู่เสมอว่า ทุกสิ่งไม่มีสิ่งใดเที่ยง หรือคงที่ มีแต่เกิด-ดับ เกิด-ดับ เกิด-ดับ แต่การเกิดดับนี้ รวดเร็ว มากจนเราจับไม่ทัน เราก็เลยไปคิดว่า มันเกิดแล้วมันก็อยู่อย่างนั้น ตามสัญญา ตามความจำที่ยึดมั่น แต่ความจริงแล้ว มันเกิดดับ ไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ ทั้งสิ่งดีสิ่งชั่ว และมันไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ฉะนั้น

อย่าพยายามฝ่าฝืน อย่าพยายามต่อต้าน ถ้าต่อต้านผลที่เกิดขึ้น ก็คือความทุกข์ เราก็เป็นทุกข์ ถ้าเราต่อต้าน เราก็จะยึดว่าสิ่งนี้ต้องจริง ต้องอยู่ ความรักที่รักแล้วนี่จะต้องอยู่ ลูกของฉันจะต้องดี ดีอย่างที่ฉันกำหนดแผนชีวิตของเขา ว่าต้องดีอย่างนี้ ต้องเป็นอย่างนี้ ต้องตั้งหลักฐานอย่างนี้ ต้องดำรงวงศ์ตระกูลเอาไว้ได้อย่างนี้ แต่ก็มีพ่อแม่ที่ร้องไห้ คร่ำครวญ ซ้ำชอกเพราะลูกนักรบ นันเพราะอะไร เพราะยึดมันถือมัน ประกอบเหตุปัจจัยด้วยการยึดมันถือมัน กำหนดว่าลูกจะต้องเป็นอย่างนี้ นึกดูซิ ตัวพ่อแม่เองกำหนดตัวเองไม่ได้ แล้วทำไมถึงจะไปกำหนดชีวิตของคนอื่น แม้จะเป็นชีวิตของลูกที่เราเป็นผู้ให้กำเนิดเขามาก็ตาม นี่คือการต่อต้าน ฝืนกฎธรรมชาติ ผลที่เกิดขึ้นก็คือทุกข์ เจ็บใจ เสียใจ ชอกช้ำ ขมขื่นอยู่เรื่อยๆ มีความไม่สบายใจ ความวิตกกังวลด้วยประการต่างๆ อยู่ตลอดเวลา นี่คือการฝืนกฎธรรมชาติ

ฉะนั้น ความหมายของธรรมะข้อที่ ๓ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ หน้าที่ของสิ่งมีชีวิตที่จะต้องมีการกระทำอย่างสมคณ้อยสอดคล้องกับกฎของธรรมชาติ เรียนรู้และกระทำสิ่งทั้งหลายทั้งปวงอย่างไม่ยึดมั่นถือมั่น ผลที่เกิดขึ้นก็คือ จะไม่ต้องเป็นทุกข์ ก็คงจะมองเห็นแล้วว่า ความหมายนี่แหละคือปฏิบัติธรรม มีความรู้ในเรื่องของ

ธรรมะ มีความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว เพียงแค่นั้นไม่มีผลอะไร ต้องนำมาปฏิบัติ ฝึกการกระทำหน้าที่ให้ถูกต้องด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่น แล้วชีวิตนี้ก็จะมีความสุข มีความสงบ มีความเบิกบาน มีความเยือกเย็นผ่องใสยิ่งขึ้น ๆ

ส่วนข้อสุดท้าย ความหมายที่สี่ ก็คือผลที่ได้จากการทำหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ คือผลที่เกิดขึ้นนั่นเอง นี่ก็คือกฎธรรมชาติ กฎธรรมะจะตามมาโดยอัตโนมัติ จะหวังหรือไม่หวัง มันก็จะเกิดอย่างนี้ เพราะทำอย่างนี้ ผลก็ต้องเป็นอย่างนี้ จะไม่มีอื่นไปได้ ทำอย่างนี้ ผลจะต้องเป็นอย่างนี้ ทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น ผลจะต้องเป็นทุกข์ ทำเพราะเอาแต่ใจตัว ผลจะต้องเป็นทุกข์ ทำเพราะเห็นแก่ตัว ผลจะต้องเป็นทุกข์ แต่ถ้ากระทำโดยไม่ยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน ในความคิดความเห็นของตน ผลก็คือไม่ทุกข์ มีแต่ความสบายใจ ที่ได้กระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ ไม่เฉพาะแก่ตัวเอง แต่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ แก่ผู้อื่นด้วย นี่คือกฎธรรมะ ซึ่งจะตามมาเองเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ

ในความหมายของธรรมะทั้ง ๔ ข้อนี้ จะมองเห็นอยู่เองแล้วว่า กฎธรรมชาตินั้น ทำงานอยู่ในความหมายนี้อย่างชัดเจนด้วยตัวของ

มันเอง จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม แต่มันจะต้องเป็นอย่างนี้
 นี้แสดงถึงความยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์ในความหมายที่ ๓ ส่วน
 ความหมายที่ ๔ นี้แสดงถึงกฎของธรรมชาติ คือ กฎที่ปัจจุบันจายตา
 ถ้าหากว่าทำหน้าที่ถูกต้อง สอดคล้องสมคล้อยกับธรรมชาติ ไม่
 ต่อต้าน ไม่ฝืน ผลก็คือไม่เป็นทุกข์ เหตุอย่างใดผลอย่างนั้น แต่
 ถ้าหากว่าทำอย่างต่อต้าน อย่างฝืน จะเอาให้ได้ใจของเรา
 ให้ถูกใจไปตลอดเวลา ผลก็คือต้องทุกข์ ไม่สามารถจะทำได้ เพราะ
 แม้แต่ใจตัวเองก็บังคับใจตัวเองไม่ได้

ธรรมะคือหน้าที่

ฉะนั้น ในความหมายของคำว่า ธรรม คำเดียว จึงประกอบทั้ง
 ปรีชาธรรม ปฏิบัติธรรม และปฏิเวธธรรม ใน ๔ ข้อนี้ สิ่งสำคัญ
 ที่สุดที่มนุษย์จะละเลยไม่ได้ คือหน้าที่ซึ่งเป็นข้อที่ ๓ เมื่อรู้แล้วว่า
 ธรรมชาติเป็นอย่างนี้ กฎของธรรมชาติเป็นอย่างนี้ ถ้าหวังความสุข
 ความเจริญที่แท้จริงให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต ก็ต้องกระทำหน้าที่ให้ถูกต้อง
 จึงสรุปได้ในที่สุดว่า ธรรมะคือหน้าที่

นี่คือสิ่งที่บุคคลทั้งหลายควรจะนำมาบอก มาสอนใจตัวเอง ผู้ที่เป็นคุณพ่อคุณแม่ ปู่ย่าตายาย ก็สอนลูกสอนหลาน ถ้าอยากจะเป็นคนมีธรรมะ ไม่ต้องทำอะไรอื่นหรอก ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ไม่ว่าจะอยู่ในหน้าที่ใด ทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง เมื่อยังเป็นลูก ก็ทำหน้าที่ของลูกให้ถูกต้อง คือเชื่อฟังพ่อแม่ ทำตามทีพ่อแม่สอน แนะนำอบรม ให้พ่อแม่สบายใจได้มีสวรรค์ในใจ เป็นลูกศิษย์ก็ทำหน้าที่ของศิษย์ด้วยการเชื่อฟังครู เเล่เรียนวิชาความรู้ที่ครูสอนให้อย่างตั้งใจ ประพฤติปฏิบัติด้วยการเป็นลูกศิษย์ที่ดี รู้จักรับใช้พ่อแม่ รู้จักรับใช้ครู หน้าที่ของเพื่อนก็เป็นเพื่อนกันได้ทั้งในยามทุกข์และยามสุข ทั้งในยามชีวิตมีปัญหาหรือไม่มีปัญหา คือเป็นผู้ที่อยู่ด้วยกันได้ด้วยความสะดวกสบายใจตลอดเวลา เมื่อไปทำหน้าที่เป็นพ่อแม่หรือไปทำกิจการงานในตำแหน่งใด ก็ทำหน้าที่นั้นให้ถูกต้อง โดยไม่ฝืนกับกฎของธรรมชาติ

ผู้มีธรรม คือผู้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง และต้องขยายคำว่า “ถูกต้อง” ว่าเพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้น ประโยชน์แก่งาน ประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ที่กระทำหน้าที่นั้นเอง ต่างไม่มีความทุกข์ ไม่มีปัญหา เมื่อใดที่กระทำหน้าที่โดยเอาตัว

ออกมาเสียจากการกระทำนั้น ให้มีแต่การกระทำ มันไม่มีความทุกข์
ทำไม่ถึงไม่มีความทุกข์ เพราะไม่มีความอยาก ไม่มีความหวังปนอยู่
ในนั้น ไม่นึกอยาก ไม่นึกหวัง แต่พอมีตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง อย่าง
คนดีที่สุด ก็อยากให้อีกอย่างที่ฉันเห็นว่าควรจะได้ใหม่ แต่ในการ
ดำรงชีวิตอยู่นี้ มีเหตุปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง สอดแทรกในการกระทำ
หน้าที่นั้นหลายเหตุ หลายเรื่อง หลายอย่าง มันจึงไม่เป็นไปตามใจ
ของเรา ไม่ได้ดีอย่างที่เราคิดเราหวัง ผลที่เกิดขึ้นก็คือทุกข์

ท่านจึงสอนว่า “ให้มีแต่การกระทำ ไม่ต้องมีตัวผู้กระทำ” พุดง่าย
แต่ทำยาก เหมือนอย่างเวลาที่มีการอบรมสมาธิภาวนาทั้งของฝรั่ง
ของไทย เวลาที่ท่านอาจารย์ยังแข็งแรงอยู่ ตอนเช้ามีดประมาณตี ๕
ท่านก็จะแสดงธรรมให้ฟัง ท่านผู้ใดที่เคยไปสวนโมกข์แล้ว ก็จะมี
สถานที่จัดการอบรมอยู่อีกฝากหนึ่งของถนน ที่เราเรียกว่า สวน
โมกข์นานาชาติ ตอนเช้าตี ๔ พอสักตี ๔ ครึ่ง ก็พากันเดินมา
เป็นระยะทางราว ๆ สัก ๒ กิโลเมตร เดินมาอย่างลักษณะของการ
เดินจงกรม คือพยายามเดินด้วยความสงบ แถวเรียงหนึ่ง ก่อนตี ๕
สักเล็กน้อยก็จะมาถึงสวนโมกข์อีกด้านหนึ่ง นั่งกันเรียบร้อยเพื่อรอ
ฟังธรรม

ท่านอาจารย์ท่านชอบแสดงธรรมตอนที่ ๕ ท่านบอกว่าเป็นเวลาที่อากาศแจ่มใส จิตใจของคนก็แจ่มใส สมองและจิตใจปลอดโปร่ง พอถึงเวลากลับท่านก็บอกให้เดินกลับอย่างไม่ต้องมีตัวผู้เดิน ถ้าเป็นฝรั่งท่านก็จะบอกว่า walk without the walker เดินโดยไม่ต้องมีตัวผู้เดิน เราก็จะมาแปลลงว่า do without the doer ทำโดยไม่ต้องมีผู้กระทำ ซึ่งที่แรกเราก็อาจจะท่องหรือเข้าใจด้วยสติปัญญา แบบ intellectually ก็รู้ว่ามันหมายความว่าอย่างนี้ แต่ยังไม่ทำได้ แต่ก็ฝึกไปที่ละน้อยๆ เตือนใจเสมอ do without the doer ทำโดยไม่มีผู้กระทำ eat without the eater กินโดยไม่มีผู้กิน ก็จะไม่หงุดหงิดกับอาหารที่กิน ไม่อร่อย ไม่ถูกปาก ไม่ถูกใจ หรือไม่ไปติดอกติดใจในรสอาหารว่า แหม! นี่มันอร่อย แล้วก็ซู้ดซ้าด แล้วก็มันหมายเอาไว้ว่าต้องมากินที่นี้อีก ที่กินอย่างมีตัวผู้กิน

เห็นไหมว่า มีตัวเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อไร มันล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดปัญหาทั้งนั้น เหมือนกับคำถามที่ถามมาเกี่ยวกับการนั่งสมาธิเกี่ยวกับการเดินจงกรม ทำไมถึงเครียด นั่งสมาธิแล้วก็ปวดเมื่อย อึดอัด อยู่กับลมหายใจได้ประเดี๋ยวเดียวก็ไปอีก ไม่เห็นสงบเลย ก็ขอตอบรวมในที่นี้เลยว่า เพราะมีตัวผู้กระทำสมาธิจึงมีความหวัง พุด

แล้วใช่ไหม สองวันนี้ก็พูดมาแล้ว ว่าให้ลืมหืมตา แต่ไม่ยอมลืม เอาตัวเข้ามาทำ คือ เอาตัวเข้ามาปฏิบัติทุกที ฉันกำลังนั่งสมาธิ ฉันกำลังเดินจงกรม แล้วฉันจะต้องทำให้ได้ นี่แหละมันใหญ่ มันใหญ่ ตรงตัวฉันจะต้องทำให้ได้ เพราะฉันเดินจงกรมด้วยความหวัง ว่าฉันจะต้องเดินได้เรียบร้อย สงบ ฉันนั่งสมาธิด้วยความหวังว่า ฉันจะต้องนั่งอย่างสบาย จิตก็ต้องสงบเยือกเย็น ผ่องใส ลมหายใจละเอียด มันไม่ได้หรอก มันไม่ได้ยังไง เพราะฉะนั้นต้องลืมหืมตาเสีย เราทำแต่หน้าที่ หน้าที่ของผู้ปฏิบัติจะพึงกระทำอย่างไร รู้วิธีปฏิบัติแล้ว ทำให้ถูกต้อง โดยไม่ต้องมีตัวผู้กระทำ ปัญหาที่จะไม่เกิด

กล่าวโดยสรุป **ที่ใดมีการปฏิบัติหน้าที่ ที่นั่นมีธรรมะ** เหมือนอย่างในที่ทำงานบางแห่ง ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใสเข้าหากันในการทำงาน ทำให้รู้สึกสนุก ไม่เหนื่อย งานก็เสร็จรวดเร็ว ไม่รู้สึกย่อท้อ เวลามีปัญหาก็มาช่วยกันแก้ไข มีปัญหาที่เหมือนกับไม่มี นั่นแหละความมีธรรมะได้เกิดขึ้นแล้วในที่นั้น ถ้าใครจะต้องจากไปก็มีความรู้สึกเสียใจ เสียตาย อาลัย เพราะว่าอยู่ด้วยกัน ทำงานด้วยกันสนุก เหลือเกิน ลืมนึกว่า นั่นเพราะเราทำด้วยความมีธรรมะ ด้วยความไม่เอาแต่ใจตัว ต่างคนต่างทำหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร่วมแรงร่วมใจ เข้าใจและยอมให้

อภัยซึ่งกันและกัน ความสนุกในการทำงานจึงเกิดขึ้น เพราะธรรมชาติ
เกิดขึ้น ณ ที่นั้น จึงทำงานร่วมกันด้วยความเป็นสุข

ธรรมชาติคือหน้าที่ หน้าที่ที่มนุษย์พึงกระทำให้ถูกต้อง ถูกต้อง
โดยธรรมชาติ คือไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวเอง ทำเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น
แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ถ้าหากว่าทำได้แบบนี้ ท่านก็บอกว่า ชีวิตรอด
แล้ว อย่างที่เราพูดถึงความหมายของการศึกษา เพราะมีปรีชาญาณ
ที่ถูกต้อง มีการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง อย่างเต็มกำลังความ
สามารถ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ขาดตอน ปฏิเวธธรรมอันเป็น
ผลก็เกิดขึ้น คือ ความรอดจากความทุกข์ ไม่มีความทุกข์เข้ามา
กระทบกระทั่งให้ชีวิตนี้หม่นหมองหรือเศร้าหมอง

ขอย้ำว่า ธรรมะหมายถึงทุกสิ่ง ทั้งที่เป็นตัวเหตุและตัวผล
สิ่งที่เป็นตัวเหตุปัจจุปัจจัยธรรมะ สิ่งที่เป็นตัวผลที่เกิดขึ้นก็ธรรมะ
ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นธรรมะ ทั้งปรากฏการณ์ที่เป็น
ธรรมชาติ เช่น ฝนตก แดดออก ฟ้าร้อง แผ่นดินไหว ก็เป็นธรรมะ
ไฟไหม้ อุบัติเหตุ รถชนกัน จัปัดัน ก็เป็นธรรมะอีกเหมือนกัน
ทุกสิ่งอยู่ในความหมายของคำว่าธรรมะทั้งสิ้น ไม่ว่าจะปรากฏ
การณ์ในลักษณะใด จะเป็นตัวคำสอนก็เป็นธรรมะ ตัวการปฏิบัติ

เมื่อฤดูร้อนมาถึง ต้นไม้ใบเขียวจะผลิใบใหม่และดอกไม้ก็บาน
 ออกมาอย่างสวยงาม และอากาศก็อบอุ่นสบาย ๆ

ในฤดูร้อน เราสามารถไปเที่ยวเล่นในสวนสาธารณะ
 ได้ และยังสามารถไปเที่ยวเล่นในน้ำได้ เช่น ไปเล่นน้ำในสระ
 หรือไปเล่นน้ำในทะเล

นอกจากนี้ ในฤดูร้อน เรายังสามารถไปเที่ยวเล่นในสวน
 ผลไม้ได้ และยังสามารถไปเที่ยวเล่นในสวนสัตว์ได้

และในฤดูร้อน เรายังสามารถไปเที่ยวเล่นในสวน
 สวนน้ำได้ และยังสามารถไปเที่ยวเล่นในสวนสัตว์ได้

เมื่อฤดูร้อนมาถึง ต้นไม้ใบเขียวจะผลิใบใหม่และดอกไม้ก็บาน
 ออกมาอย่างสวยงาม และอากาศก็อบอุ่นสบาย ๆ

ในฤดูร้อน เราสามารถไปเที่ยวเล่นในสวนสาธารณะ
 ได้ และยังสามารถไปเที่ยวเล่นในน้ำได้ เช่น ไปเล่นน้ำในสระ
 หรือไปเล่นน้ำในทะเล

นอกจากนี้ ในฤดูร้อน เรายังสามารถไปเที่ยวเล่นในสวน
 ผลไม้ได้ และยังสามารถไปเที่ยวเล่นในสวนสัตว์ได้

ก็กรรมะ ผลของการปฏิบัติการก็กรรมะ สิ่งที่เป็นรูปธรรมก็กรรมะ
สิ่งที่เป็นนามธรรมก็กรรมะ รวมความว่าไม่ว่าฝ่ายดี ฝ่ายชั่ว หรือ
เหนือดี เหนือชั่ว รวมลงในคำว่า “กรรมะ” คำเดียว

ถ้าเราเข้าใจคำว่า “กรรมะ” คำเดียว ก็จะเข้าใจว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง
นี้ล้วนแล้วแต่เสมอกันหมด ไม่มีการแบ่งแยกเป็นส่วนดี ส่วนชั่ว
ที่เรียกว่า โลกธรรม ๘ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อม
ยศ นินทา ทุกข์ แยกออกเป็น ๒ ฝ่าย นี่เป็นโลกธรรม ๘ อย่าง
โลก ๆ ถ้าหากว่าเป็นธรรมอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าเหนือโลก คือ
โลกุตระธรรม ก็ไม่มีสรรเสริญ ไม่มีนินทา เพราะสรรเสริญหรือนินทา
ก็คืออย่างเดียวกัน เพื่อนหรือคนรู้จัก วันนีัพุดดี ๆ น่าฟัง สรรเสริญ
เย็นยอ อีกเดือนหนึ่งเปลี่ยนไปแล้ว เอาแต่นินทา ว่าอะไรก็จิกเอา ๆ
นั่นแหละมันไม่มี เพราะว่ามันมีอยู่เพียงสิ่งเดียว คือคำว่าธรรม
เท่านั้นเอง

ลักษณะของธรรม

ถ้าจะดูว่า ลักษณะของธรรมคืออะไร ตามบทสวดมนต์ทำวัตร
เช้าก็มีบอกอยู่แล้วว่า “ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” นั่นคือลักษณะของ

ธรรม ทุกสิ่งไม่มียกเว้น เป็นอนัตตาทั้งสิ้น แม้แต่นิพพานก็เป็น
อนัตตา คือไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ฉะนั้นถ้าเรารำลึกอยู่ในใจเสมอว่า
ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ธรรมะแปลว่าสิ่ง ทุกสิ่งครอบจักรวาล ไม่
ว่าดี ไม่ว่าชั่ว ไม่ว่าได้ ไม่ว่าเสีย ไม่ว่าคน สัตว์ สิ่งของ วัตถุ
ไม่ว่าความรัก ความโกรธ ความเกลียด ล้วนแล้วแต่เป็นอนัตตา
ทั้งสิ้น พออะไรเกิดขึ้นถูกใจก็ไม่ลิงโลด ตื่นเต้น มันมีสติ สติเกิดขึ้น
ระวังใจได้ทัน ไม่ลิงโลด ตื่นเต้น ผวาเข้าไปกอดรัดเพื่อจะขอเอาไว้
ให้มันอยู่ด้วยนาน ๆ อะไรที่เป็นความสูญเสียเกิดขึ้น ก็ไม่ทรม
จนกระทั่งหมดกำลัง ถ้ารู้แล้วว่ามันเป็นอนัตตา ตกอยู่ภายใต้ความ
เป็นอนิจจัง เปลี่ยนได้ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน พึงรำลึกเอาไว้เสมอว่า
ธรรมทั้งปวงมีลักษณะเป็นอนัตตาทั้งสิ้น

ธรรมชาติเป็นครู

ถ้าหากว่ามนุษย์เราอยากจะเคารพอะไรสักอย่าง เป็นที่เคารพ
สูงสุด เป็นหลักประจำใจที่จะนำชีวิตนี้ให้รอดพ้นจากความทุกข์ได้
มนุษย์ควรจะเคารพอะไร

ขอฝึกให้เป็นคนละคนกันดี บังละจีนธรรมะธรรมะอันดี ๆ ธรรมะอัน
ธรรมะอันดีอันดี "ธรรมะอันดีอันดี" ธรรมะอันดีอันดี

ก็คงจะมองเห็นแล้วว่า ควรเคารพพระธรรม เพราะธรรมะคือ
ธรรมชาติ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงรับว่า
ธรรมชาตินี้แหละเป็นครู เพราะสังขธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบ
แล้วนำมาสั่งสอนจนกระทั่งคำสอนยังคงอยู่ทุกวันนี้ นั่นไม่ได้ทรง
ค้นพบจากที่อื่น แต่ได้ทรงค้นพบจากธรรมชาติ ๖ ปีที่ได้อุทิศ
พระองค์ สละละทิ้งปราสาทราชมณเฑียรราชสมบัติทั้งหลาย
ออกมาเดินป่าเพียงลำพังพระองค์เดียว เพื่อที่จะเสาะแสวง ค้นหา
ให้พบว่า อะไรคือสิ่งที่เป็นสังขธรรม อะไรคือสิ่งที่จะช่วยให้จิตของ
มนุษย์เรารอดพ้นจากความทุกข์ มีไหม แล้วก็ทรงค้นพบจาก
ธรรมชาตินี้เอง มองเห็นแล้วว่าธรรมชาตินี้มีกฎของมันเอง คือ
ความไม่เที่ยง ยึดมันอะไรไม่ได้สักอย่าง ความทนอยู่ไม่ได้ ไม่มี
อะไรทนอยู่ได้เลย ร่างกายเรานี้ อายุยังน้อยๆ อยู่ก็ยังไม่ค่อยจะ
เห็น อายุ ๒๐, ๓๐ ถ้าสุขภาพดีก็มองไม่ค่อยจะเห็น แต่พอ ๔๐,
๕๐, ๖๐, ๗๐ ยิ่งมองเห็นความไม่เที่ยง ความเป็นทุกขัง คือทน
ได้ยากของร่างกายนี้ อันเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มองเห็นได้ชัด
เลย มันมาจากธรรมชาติ มันทนอยู่ไม่ได้ มันเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย
แล้วก็ค่อยๆ ซึมซาบในความเป็นอนัตตาชัดขึ้นๆ ขาที่เคยแข็งแรง
วิ่งได้ กระโดดได้ ยึดหยุ่นได้ จะนั่งแบบไหน จะให้เป็นยังไงก็ได้

เดี๋ยวนี้ทำไม่มันแข็ง บังคับไม่ค่อยจะได้ มันปวด มันเมื่อย นี่แหละ เพราะมันเป็นอนัตตา เพราะมันไม่เที่ยง มันทนได้ยาก

กฎของธรรมชาติอันนี้มันมีมาแต่ดึกดำบรรพ์ มีอยู่อย่างนี้ ธรรมชาติมิให้ดูอยู่อย่างนี้ แต่ไม่มีมนุษย์ใดที่จะมีสติปัญญา ปริชา-
ญาณล้ำเลิศเท่ากับเจ้าชายสิทธัตถะ จึงมองผ่านเลยความจริงของ
ธรรมชาตินี้ไป มนุษย์ทุกวันนี้ยิ่งอกตัญญูต่อธรรมชาติมากขึ้น ๆ
ทำลายล้างธรรมชาติ โคนภูเขา ตัดต้นไม้ ทำลายป่า ที่เราร้อน
กันอย่างเหลือเกินทุกวันนี้เพราะเหตุใด ก็เพราะความอกตัญญูของ
มนุษย์นั่นเอง สឹมว่าตัวเองเกิดมาจากธรรมชาติ มีชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข
มาหลายพันปี ก็เพราะธรรมชาติได้ให้ความร่มเย็นเป็นสุข ให้สีเขียว
ให้ความเยือกเย็นผ่องใสแก่มนุษย์ แต่มนุษย์อกตัญญูทำลายธรรมชาติ
จนผลที่เราได้รับอยู่ทุกวันนี้ ทำไม่ถึงได้ร้อนเหลือประมาณ เดี่ยวนี้
ร้อนเหลือเกิน และก็เชื่อเถอะ จะร้อนยิ่งกว่านี้ยิ่งขึ้น ๆ トラบใดที่
มนุษย์ไม่มีความกตัญญูต่อธรรมชาติ กว่าป่าจะฟื้นขึ้นมาได้ใช้เวลา
ก็สิบปี เป็นร้อยปี ตัดจบเดียว ในอดีตใจเดียวก็โค่นได้ แล้วเราจะ
มาปลูกป่าใหม่ ก็ยังไม่ว่าเมื่อไรเราจึงจะได้รับความเย็น ความเขียว
ของธรรมชาติกลับคืนมา แต่ลงมือทำก็ยังดีกว่าไม่ทำเสียเลย

พระธรรมนั้นหมายถึงธรรมชาติ ถ้าหากว่าเคารพ ปฏิบัติตน ทำหน้าที่ให้สมคัลลยกับธรรมชาติ ความทุกข์ก็ไม่เกิด นี่คือยอดสุด จุดหมายปลายทางของชีวิตมนุษย์ทุกคน แต่เรื่องของธรรมะนี้ไม่ใช่ของง่าย เพราะมีความละเอียด ประณีต ลึกซึ้ง ยากที่จะมองเห็น

การเห็นธรรม

การ “เห็นธรรม” จะเห็นได้อย่างไร

พูดอย่างสั้นที่สุดก็คือ จะเห็นได้เมื่อเห็นกฎอิทัปปัจจยตา คือเห็นว่าทุกสิ่งอาศัยกันแล้วก็เกิดขึ้น เหมือนอย่างที่เราพูดถึงว่า อากาศร้อนมีอะไรเป็นเหตุปัจจัย ไม่ต้องพูดซ้ำ มันเกิดจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องด้วยความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ มันเป็นไปตามลำดับ และผลที่ปรากฏอยู่ก็คือความร้อน ความแห้งแล้ง ความกันดาร ทั้งน้ำ ทั้งอากาศ ทั้งพื้นดิน ล้วนแล้วแต่เต็มไปด้วยมลพิษ แต่ก่อนนี้เราจะกินอะไรก็กินด้วยความสะดวกใจ เดียวนี้จะกินผักก็ไม่ว่ามีสารพิษเจือปนอยู่สักเท่าไร กินเนื้อ กินหมู กินไก่ สะดุ้งกันทั้งนั้น จนไม่รู้จะกินอะไร แม้แต่จะกินข้าว ข้าวก็ยังมีการใส่สารพิษทุกอย่างมันอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น จริงหรือไม่จริง มันอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น ผลจึงเป็นอย่างนี้

เช่นเดียวกันกับผลในทางบวก ครอบครัวใดที่อยู่กันอย่างอบอุ่น เป็นสุข พ่อ แม่ ลูก มีความกลมเกลียวรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พ่อแม่ก็ทำหน้าที่ของพ่อแม่อย่างถูกต้อง เมื่อลูกยังเล็กก็อุ้มชู พูมพักทะนุถนอมทั้งทางกายทางใจ ให้การศึกษาเล่าเรียน ให้การอบรม จนกระทั่งลูกเติบโตตั้งตัวได้ ลูกก็เชื่อฟังพ่อแม่ ตั้งอกตั้งใจ เล่าเรียน ช่วยเหลือกิจการงาน เมื่อเรียนจบทำงานเป็นหลักเป็นฐาน ก็มีความเอื้ออาทรดูแลพ่อแม่ ดำรงวงศ์ตระกูลไว้ นี่คือการทำหน้าที่ อย่างถูกต้อง ทั้งพ่อ แม่ และลูก นี่ก็คือการอาศัยกันและกันแล้ว เกิดขึ้น ผลก็คือความสุข

เมื่อผลอันใดเกิดขึ้น จะถูกใจหรือไม่ถูกใจ อย่าไปหยุดอยู่เพียง แค่นั้น ให้สืบเสาะ ย้อนไปดูเหตุ ว่ามีเหตุมาอย่างไร ประกอบเหตุ อะไรมา มันถึงเป็นอย่างนี้ อย่าเอาแต่เพียงว่า โอ๊ย! ฉันนะคน มีบุญ อยู่ดี ๆ ก็ได้มา นั่นมันไสยศาสตร์ ไม่ได้ค้นหาเหตุผล พอ เกิดความสูญเสีย โอ๊ย! ฉันช่างเคราะห์ร้าย ดวงดาวไม่ดี ดาว ประจำชีวิตเปลี่ยนไปเสียแล้ว เคราะห์ร้ายจริงๆ ไม่ได้ค้นหาเหตุผล ว่าประกอบเหตุปัจจัยอย่างไร ผลจึงเป็นเช่นนั้น

ณั้ การเห็นธรรม คือ เห็นสิ่งที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น พอเห็นอย่างนี้เข้า มันเกิดสติ มันเตือนใจตัวเอง แล้วก็รู้ ถ้าเป็นผลดีก็รู้ว่า อ้อ! นี่แหละคือการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ผลก็เป็นอย่างนี้ แต่ถ้าผลไม่เป็นอย่างที่คิด ไม่ถูกใจ อ้อ! นี่เพราะการหน้าที่นั้นไม่ถูกต้อง ทำด้วยความเห็นแก่ตัว จะเอาแต่ใจตัว การเห็นธรรมคือการเห็นตรงนี้ แล้วจะเห็นตรงนี้ได้ ก็ต้องฝึกฝนด้วยการดูใคร่ครวญในกฎของไตรลักษณ์ ให้เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชัดเจนอยู่ในใจทุกลมหายใจเข้าออก แล้วก็ยอมรับกฎของอิทัปปัจจยตา หรือเห็นกฎของอิทัปปัจจยตาที่ซ่อนอยู่ในนั้นได้

ธรรมะคือปัจจัยที่ ๕ ของชีวิต

ณั้ ที่บอกว่าชีวิตต้องการปัจจัย ๔ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ทุกท่านก็จะเห็นแล้วว่า แค่นั้นยังไม่เพียงพอ จะต้องเติมอีกสักปัจจัยหนึ่งที่ชีวิตต้องการเป็นปัจจัยที่ ๕ สิ่งนั้นคือธรรมะ ไม่ใช่รถยนต์คันยาว ไม่ใช่อำนาจ ไม่ใช่เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือเงินในธนาคารหลายร้อยล้าน ไม่ใช่ปัจจัยเหล่านั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในชีวิตคือธรรมะ ธรรมะนี้แหละจะหล่อเลี้ยง

ชโลมใจที่แห้งแล้ง ห่อเหี่ยว เศร้าหมอง หม่นมัว ให้มีความงอกงาม
เยือกเย็น ผ่องใส มีชีวิตชีวาขึ้น จริงหรือไม่จริงลองนึกดูเอง ไม่ต้อง
เชื่อตามที่ดิฉันบอก แต่ลองคิดดูเองว่าจริงไหม เพราะธรรมชาติจริงไหม

เราได้พบคนหลายคนที่มาทั้งน้ำตา มาด้วยความทุกข์ แต่เมื่อ
เขาได้สัมผัสในสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติ สัมผัสด้วยใจ ด้วยการนำมา
ใคร่ครวญและปฏิบัติ น้ำตาแห้งยืมได้ นี่พูดจริงๆ ไม่ใช่แกล้งพูด
มีหลายคนนะ จะยกตัวอย่างได้สักคน เด็กผู้หญิงบินมาจาก
ออสเตรเลีย มานั่งคุยด้วย มีแต่น้ำตา วันแรกน้ำตาไหล พูดไป
น้ำตาไหลไป เช็ดเท่าไรก็ไม่แห้ง วันที่สองน้ำตาก็ยังไหลอยู่ แต่ยังไม่
พอเช็ดให้แห้งได้ วันที่สามน้ำตาก็เพียงรินๆ เขามาอยู่ ๗ วัน ก่อน
ที่จะไปเขายืมได้ แล้วเขียนจดหมายมาบอกว่า เขาได้พบชีวิตใหม่
เพราะสิ่งที่เขาได้สัมผัสด้วยใจ เขารู้ว่าสิ่งนี้จริง เมื่อลดละความ
ยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนได้ เขาก็มีชีวิตที่เบิกบาน รื่นเริง
ผ่องใส เพราะฉะนั้นถ้าต้องการปัจจัยที่จะหล่อเลี้ยงชีวิตนี้ให้งอกงาม
เป็นชีวิตที่มีชีวิตชีวา ไม่ใช่ชีวิตที่ตายทั้งเป็น ก็จงรับธรรมชาติเป็นปัจจัย
ที่ ๕ ของชีวิต

ธรรมะอุปมากับอะไรก็ได้บ้าง

ท่านผู้รู้ได้อุปมาธรรมะเอาไว้หลายอย่าง ท่านอุปมาว่า ธรรมะเหมือนแสงสว่างส่องทางเดิน เหมือนประทีปนำทางชีวิต จิตใจที่กำลังมืดครึ้มด้วยความทุกข์มันมืดมิดเหมือนห้องฟ้ายามแรม ๑๕ ค่ำ มองไม่เห็นอะไรเลย อุปมานี้ยังน้อยไปกว่าความมืดที่เกิดขึ้นในจิตขณะที่เต็มไปด้วยความทุกข์ คร่ำครวญกับตัวเองว่าแสนสาหัส มันเหมือนกับถูกต้อนเข้าไปในมุมอับ ไม่มีหนทางเดินเลย ท่านจึงเปรียบเทียบว่าเมื่อธรรมะสอดส่องเข้ามา ก็เหมือนกับแสงสว่างส่องทางเดิน ทำให้มองเห็นหนทางที่จะเดินไปโดยไม่ต้องประสบขวากหนามทิ่มแทง แม้แต่เสี้ยนสั๊กเล็กน้อยก็ไม่ระคายเท้า ไม่ต้องประสบกับสัตว์ร้ายที่จ้องจะขบกัด นี่คือแสงสว่างส่องทางเดินของชีวิต ทำให้มองเห็นปัญหาเป็นเพียงสั๊กแต่ว่าปัญหา แล้วใช้สติใช้ปัญญาแก้ไขให้ถูกต้อง นั่นก็คือหวนกลับมาทำหน้าที่ แข็งใจ ฝืนใจทำหน้าที่ด้วยความถูกต้อง โดยไม่ต้องมีตัวผู้กระทำ เท่านั้นก็จะยืนขึ้นได้ แม้ไม่มีใครยื่นด้วย ก็ยืนได้ด้วยตัวเองคนเดียว ธรรมะช่วยให้จิตมั่นคงได้ถึงอย่างนี้

ที่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กชายคนหนึ่ง ที่อยู่ในถ้ำมืดๆ แล้วเจอแสงสว่าง

อย่างตัวดิฉันนี่ อาจจะเล่าตัวอย่างให้ฟังได้ว่า ตอนที่ออกจากบ้านก็เพราะศรัทธา เคารพในหลวงพ่อท่านอาจารย์ชา ขณะที่ยังทำงานได้ไปศึกษาปฏิบัติกับท่านอยู่เป็นเวลาปีหนึ่ง จนมีความรู้สึกว่าจะตัดสินใจหยุดการทำงาน หยุดความมีชีวิตอย่างคนโลกเสียที เพราะไม่มีภาระอะไรที่ต้องรับผิดชอบ ได้ทำงานในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมมาอย่างเต็มที่ ไม่คิดว่าเราเป็นหนี้อะไรสังคมแล้ว ต่อไปนี้มันเหลือแต่หน้าที่ที่เราจะต้องทำเพื่อตัวเอง ก็มองหาครูบาอาจารย์ว่า ท่านผู้ใดจะเป็นครูบาอาจารย์ได้บ้าง ได้มองหาอยู่หลายที่ ผลที่สุดก็แน่ใจในหลวงพ่อท่านอาจารย์ชาที่ท่านเพิ่งสิ้นไปไม่นานนี้ ก็ตัดสินใจทุกอย่าง

คำว่าทุกอย่างนี่คือ ดิฉันนี้เป็นคนไม่มีบ้าน ที่อยู่ทุกวันนี้ก็อาศัยบ้านญาติที่เรามีอยู่ ซึ่งก็ลาออกจากราชการมาตั้งแต่เขายังไม่ได้ขึ้นเงินเดือนมากมาย แล้วก็มาเป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยโดยไม่ต้องมารับราชการอีก ทำสัญญากันเป็นปี พอใจอยู่ด้วยกันก็อยู่พอใจเล็กก็เล็กได้ ในขณะนั้นก็ยังมียศที่จะทำต่อไปอีก พอตัดสินใจก็ออกโดยไม่มีอะไร บ้านช่องไม่มี มีแต่ความตั้งใจว่าจะอยู่วัดเพื่อปฏิบัติธรรม พอไปอยู่ได้ไม่ทันถึงปีหลวงพ่อก็อาพาธ อย่างที่ใครที่ทราบประวัติของท่านก็จะรู้ว่า ท่านอาพาธอย่างชนิดที่สอนไม่ได้ ต้อง

ไปผ่าตัดสมอง หลังจากผ่าตัดแล้วก็ดูค่อยยังชั่ว แต่ในที่สุดท่านก็กลับทรุดลงอีก ไม่สามารถจะพูดได้ สอนได้ ในตอนนั้นต้องบอกว่าเหม! ดิฉันนะใหม่เต็มที แล้วก็ไปอย่างชนิดถอนรากถอนโคนของตัวเอง ไม่มีอะไรเหลืออยู่ทางนี้ มีแต่เสื้อผ้าที่ใช้อย่างนี้ แล้วก็ยังมีหนังสือธรรมะ มีเทปบ้าง มีเครื่องกันหนาวบ้าง มีเพียงเท่านั้นเอง เรียกว่าเอาชีวิตไปฝากไว้กับท่าน จนกว่าเราจะตั้งตัวได้ในทางธรรมที่เราจะยืนขึ้นได้

พอท่านเกิดอาการสอนไม่ได้ ก็ถามตัวเองว่าเราจะอยู่ได้หรือเปล่า ก็ตั้งสติแล้วก็มองย้อนหลังไปในอดีต แล้วก็ใคร่ครวญ แล้วถามตัวเองว่า เสียตายใหม่ เสียตายสิ่งที่เราผ่านมา ที่เราทิ้งมาใหม่ ชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง การงาน หรือความมีหน้ามีตา ความสำเร็จที่เคยมี เสียตายใหม่ ใคร่ครวญอยู่นาน ไม่ใช่ประเดี๋ยวเดียว ใคร่ครวญอยู่นาน แล้วก็บอกตัวเองอย่างบริสุทธิ์ใจ อย่างชัดเจน ไม่มีอาการสะดุ้งในใจ บอกว่าไม่เสียตาย ไม่เสียตายในสิ่งที่ได้สละมาแล้ว แล้วก็ดูไปข้างหน้าในอนาคต ว่าต่อไปนี่นะเราจะทำอะไร เพราะว่าเราเป็นคนไม่มีบ้าน แม้จะยังมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ลูกศิษย์ แต่เราก็ไม่ถือว่าเรามีใคร

การปฏิบัติธรรมคือการออกมาเพื่อชีวิตเดียว ชีวิตเดียว ถ้ามีวัดลูกศิษย์กันอยู่จะไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงต้องขอให้อยู่เงียบ คุกคดไม่ได้ ในเมื่อเราตัวคนเดียว และเรามีชีวิตเพื่อเราจะอยู่วัด จากวัดหนึ่งไปยังอีกวัดหนึ่ง แล้วเราเป็นผู้หญิงที่มาเพื่อปฏิบัติธรรม ไม่ใช่ผู้หญิงที่ปรารถนาเพียงอาศัยวัด เราต้องการครูบาอาจารย์ ต้องการความปลอดภัยสำหรับความเป็นผู้หญิงพอสมควร ถ้ามองตัวเอง ว่ากลัวไหมที่จะเดินต่อไปข้างหน้าคนเดียว เมื่อมองไปรอบๆ ตัวแล้ว ถ้ามองตัวเอง ก็ตอบตัวเองได้อีกเหมือนกันว่า ไม่กลัว ทั้งๆ ที่เป็น ผู้หญิงคนเดียว แล้วก็ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร จะไปที่ไหนต่อไป ก็ บอกว่าไม่กลัว ที่ไม่กลัวเพราะตอนนั้นมันกำลังเปี่ยมด้วยศรัทธาใน ธรรมะ และเชื่อแน่ว่าพระธรรมจะเป็นที่พึ่งสูงสุดได้

ไม่ว่าอะไรที่เราเอาเป็นที่พึ่ง อะไรที่เป็นที่รักที่สุด ก็ไม่สามารถ จะช่วยได้เลย แม้แต่ในวาระสุดท้ายที่หยุดหายใจ คงเคยได้ยินไซ้ใหม่ สามีภรรยาอยู่กันมาด้วยความร่มเย็นเป็นสุข รักใคร่เป็นน้ำหนึ่ง ใจเดียวกัน ภรรยาเป็นมะเร็ง สามีก็ก้มเกล้าความรัก ความเอาใจใส่ ทุกอย่าง นั่งจับมือกันจนกระทั่งหมดลมหายใจ ก็ไม่เห็นยื่นมือ อด อดใจให้ได้ ไม่เห็นช่วยผ่อนคลายความเจ็บปวดให้ได้ สิ่งที่จะเป็นที่

ฟังถึงที่สุดก็มีพระธรรมเพียงอย่างเดียว ที่จะบอกใจเราว่าจะอยู่
อย่างไรจึงจะไม่เป็นทุกข์ แม้มีความเจ็บปวดก็ไม่เป็นทุกข์ คือ
ไม่เป็นปัญหาต่อชีวิต แม้มีสิ่งซึ่งเป็นอุปสรรคแก่ชีวิตเกิดขึ้นก็
ไม่เป็นปัญหาต่อชีวิต ที่ท่านเปรียบพระธรรมเสมือนแสงสว่างส่อง
ทางเดินจึงเป็นความจริงอย่างนี้

เพราะฉะนั้นเมื่อมองดูไปในอนาคต ก็บอกตัวเองว่าไม่กลัว หัน
มาดูปัจจุบัน แล้วปัจจุบันซึ่งสำคัญที่สุดนี้ละ เราจะทำอย่างไร ก็
บอกตัวเองว่า ตอนนี้อยู่ต้องหาที่ตั้งหลักเสียก่อน คือยังไม่ตัดสินใจ
ผลุนผลันว่าจะทำอะไร จะไปที่ไหน อย่างไร แต่ลองตั้งหลักใคร่ครวญ
มองดูให้รอบ ๆ ด้วยความมีสติ ด้วยความไม่ประมาท ดูให้ถี่ถ้วน
เสียก่อนแล้วจึงค่อยตัดสินใจ

ผลที่สุดก็มีเพื่อนอาวุโสพาไปที่สวนโมกข์ บอกให้ลองไปศึกษา
ที่สวนโมกข์ดูซิ เคยอ่านหนังสือท่านอาจารย์ ฟังเทปท่านอาจารย์
มาแล้วก็ลองไปศึกษาดู ไปให้ท่านเป็นครูบาอาจารย์ดูบ้างจะเป็น
อย่างไร ก็ไป ไปถึงก็เรียนท่านว่า จะมาลองดู ก็ไม่ได้คิดไป
สบประมาทท่านอาจารย์เลยนะ แต่ตั้งใจว่าจะลองดู ลองดูอะไร

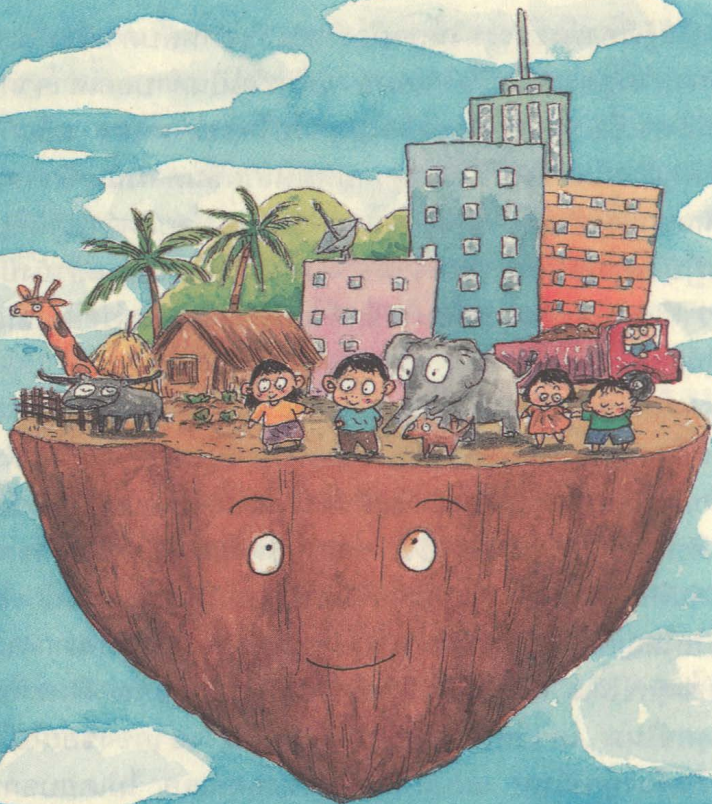
ก็ลองดูว่าคำสอนที่ท่านอาจารย์นำมาสอนซึ่งก็เป็นคำสอนของ พระพุทธเจ้านั่นแหละ แต่ท่านนำมาสอนด้วยศิลปะวิธีการสอน ของท่านเอง ว่าสอนอย่างไรจึงจะทำให้คนเข้าใจง่าย คนโลกๆ โดยเฉพาะปัญญาชนที่มีสติปัญญา เขาไม่เชื่ออะไรอย่างงมงาย เราจะพูดกับเขาอย่างไร เขาถึงจะเข้าใจธรรมะได้ง่ายขึ้น และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ที่เรียนท่านว่าจะไปลอง คือไปลองว่า คำสอนของท่านเอามาปฏิบัติได้ไหม ซึ่งคำสอนของท่านอาจารย์ ก็ไม่ได้แตกต่างจากคำสอนของหลวงปู่ เพราะจุดหมายปลายทาง ของคำสอนของท่านอาจารย์ที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองท่านก็คือ ให้อริสงฆ์ จลละความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน คือลดละอัตตา ให้เห็นว่าชีวิตนี้ ทุกสิ่งนี้ เป็นอนัตตา ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เพียงแค่นี้ เท่านั้น ถ้าเราพากเพียรฝึกฝนอบรมใจ เราก็จะค่อยๆ ลดละความ ยึดมั่นถือมั่นไปเองทีละน้อยๆ แตกต่างกันก็เพียงวิธีการสอนของ แต่ละท่าน แต่จุดหมายปลายทางไม่มีอะไรต่างกัน ความรู้การอบรม ที่ได้รับจากหลวงปู่จึงเชื่อมต่อการอบรมของท่านอาจารย์สวน โมงข์ได้สนิท

ที่ยกตัวอย่างให้ฟังหรือเล่าให้ฟังนี้ ก็เพียงเพื่อจะบอกว่า ที่ฟัง อันสูงสุดและที่ฟังที่แท้จริงของมนุษย์นั้น ไม่มีอะไรดีไปกว่าพระธรรม

แต่ขอให้รู้เรื่องพระธรรมให้ถูกต้องก่อน อย่าหลับตาเชื่อมั่น ให้ถือหลักกาลามสูตรเอาไว้ในใจเสมอ แม้จะได้ยินคำบอกเล่าจากดิฉันก็ยังไม่ต้องเชื่อ เอาไปใคร่ครวญดูด้วยใจของเราเอง แล้วก็มาฝึกปฏิบัติดูด้วยใจของเราเอง ดูว่าผลมันเกิดขึ้นตามนั้นจริงไหม แต่อย่าหลอกหลวงตัวเอง ถ้าหากหลอกหลวงตัวเองโดยคิดว่าปฏิบัติถูกแล้วฉันปฏิบัติตามที่บอก แต่ความจริงไม่ได้ทำตามนั้น แล้วยังบิดพลิ้วหรือว่าทำให้คำสอนนั้นเพี้ยนไปอีกด้วย ถ้าหากกระทำอย่างนั้น ก็จะไม่เห็นผล

นอกจากนี้บางที่ท่านก็อุปมาว่าธรรมะนั้นเหมือนกับแผ่นดิน คือมีความหนักแน่นมั่นคงเหมือนแผ่นดิน ท่านทั้งหลายก็รู้ เราเดินบนแผ่นดินทุกวัน ช้าง ม้า วัว ควาย สัตว์ใหญ่สัตว์น้อยก็อาศัยอยู่บนแผ่นดิน ตลอดจนกระทั่งรถที่แล่นอยู่ในถนนบนแผ่นดิน รถเล็กๆ ก็มี รถใหญ่ก็มี จนถึงรถตีนตะขาบ รถใหญ่ๆ น้ำหนักมาก แผ่นดินเคยร้องทุกข์ไหม แผ่นดินที่เราเหยียบย่ำ บางทีก็โกรธ ก็กระที่บ เคยร้องทุกข์ไหม เอาขี้หมามาโยนบนแผ่นดิน เอากองขยะไปโยนลงแผ่นดินร้องทุกข์ไหม แผ่นดินไม่เคยร้องทุกข์เลย ไม่เคยบอกเลยว่าฉันหนัก ฉันเหนื่อย ฉันเจ็บปวด ฉันเหม็น ฉันโกรธ แผ่นดินไม่เคยพูดเลย

นี่ท่านจึงเปรียบธรรมะเหมือนแผ่นดิน คือธรรมะมีความหนักแน่น
อย่างนี้ มีความหนักแน่นที่จะยืนอยู่ได้ด้วยความถูกต้อง และความ
ถูกต้องนั้นก็เกิดจากการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง อย่างชนิดที่เรียกว่า
ไม่ยัดมันถือมัน ไม่เห็นแก่ตัวเองเช่นเดียวกัน ถ้าหากว่าผู้ใดจะเอา
ดอกกุหลาบหรือทองคำมาโปรยบนแผ่นดิน หรือเราจะเดินบน
แผ่นดินอย่างทะนุถนอม ค่อย ๆ ย่อง กลัวแผ่นดินจะเจ็บ แผ่นดิน
ก็ไม่แสดงความชื่นชม แผ่นดินไม่บอก แหม! ขอบใจนะ เดินอย่าง
เมตตากรุณา เดินอย่างผู้มีจิตใจที่เป็นธรรม แผ่นดินก็ไม่บอก
ไม่ขอบใจ ไม่ตื่นเต้น ไม่ลิงโลด แผ่นดินคงมีความเป็นปกติอยู่
ทุกอย่าง

นี่คือความหมายของคำว่าธรรมะอย่างแท้จริง คือรักษากิจนั้น
ให้มีความเป็นปกติ ไม่ตื่นเต้นไปกับโลกธรรมฝ่ายที่เป็นอวิชฺฐารมณฺ์
คือฝ่ายที่พอใจ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ไม่ไปตบอก เศร้าหมอง
กับสิ่งที่เป็นอนิฏฐารมณฺ์ คือไม่พอใจ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา
ทุกข์ เพราะมองเห็นแล้วว่ามันเป็นสิ่งเดียวกัน มันคือ “สิ่ง” ไม่มีการ
แยกเป็นฝ่ายบวก ฝ่ายลบ มันคือ “สิ่ง” สิ่งเดียวกัน เหมือนกัน
ทั้งหมด มันคือที่เดียวกัน ใจชั่วก็ใจนี้ ใจดีก็ใจนี้ ที่สะอาดก็ที่นี่

ที่สกปรกที่นี้ เหมือนหลังมือกับหน้ามือ ก็มีมือเดียวกัน ไม่มีอะไร
แตกต่างกันเลย

ท่านเปรียบธรรมะไว้หลายอย่าง นอกจากแสงสว่าง นอกจาก
แผ่นดิน บางที่ท่านก็เปรียบเหมือนกับยานพาหนะ ที่จะพาไปสู่ที่
หมายที่ถูกต้องอย่างปลอดภัย และยังมีคำเปรียบอื่นๆอีกหลายอย่าง
แต่รวมแล้ว ธรรมะก็คือเครื่องคุ้มครองชีวิตทุกแง่มุม ที่จะช่วยให้
ชีวิตนี้รอดพ้นจากอันตรายคือความทุกข์นั่นเอง ธรรมะจะช่วยให้
มนุษย์บรรลุช่วงสุดท้ายของชีวิตได้อย่างถูกต้อง นั่นคือ ความมีชีวิต
เย็น เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

ธรรมะช่วยส่งเสริมศรัทธาที่ถูกต้อง

นอกจากนี้การเข้าใจธรรมะอย่างถูกต้อง ยังจะส่งเสริมให้มนุษย์
เกิดศรัทธาที่ถูกต้อง ศรัทธาคือความเชื่อ ฉันทศรัทธาในคนนั้น
ฉันทศรัทธาในสิ่งนี้ ฉันทศรัทธาในหลักการอุดมการณ์ ถ้าหากว่าเข้าใจ
ธรรมะถูกต้องก็จะช่วยให้เกิดศรัทธาที่ถูกต้อง ศรัทธานี้สำคัญ พละ &
อินทรีย์ ๕ ซึ่งถือว่าเป็นธรรมะที่จะส่งเสริมการปฏิบัติให้ไปสู่ที่หมาย

ได้รวดเร็วขึ้น ก็เริ่มต้นด้วยธรรมะที่ชื่อว่า “ศรัทธา” ต้องมีศรัทธาที่ถูกต้อง

ศรัทธานั้นเราพูดได้ว่า มี ๒ อย่าง อย่างหนึ่งคือ **ศรัทธาอย่างไสยศาสตร์** อีกอย่างหนึ่งคือ **ศรัทธาอย่างพุทธศาสตร์** ถ้าหากว่าเข้าใจธรรมะไม่ถูกต้อง เข้าใจธรรมะเอาตามความคาดคะเนนึกคิดของตัวเอง ก็จะไปอยู่ในศรัทธาที่เป็นไสยศาสตร์ ไสยะคือหลบหลีกหมายถึงเขลา ศาสตร์ของคนหลบก็คือคนเขลา ไม่ใช่สติปัญญาทำอะไรก็ได้ตามเขาไปอย่างงมงาย เชื่อเขาไป ใครจะจูงจุมูกไปทางไหนก็ไปหมด ไสยศาสตร์หมายถึงศรัทธาของพาลชน ของคนที่ไม่มีความรู้สึกนึกคิดโดยสติปัญญาของตัวเอง ทำบุญอย่างไสยศาสตร์ก็คือ ทำบุญด้วยความยึดมั่นถือมั่น ด้วยความหวังว่าจะได้อะไรมาตอบแทนอย่างที่ว่าต้องทำเท่านั้น จะเป็นจำนวนเงินพัน หรือเงินหมื่น หรือเงินแสน แล้วก็บอกเอาไว้ว่าถ้าทำเป็นจะได้บ้านหลังเท่านั้น ถ้าทำแสน ทำล้าน จะได้เป็นปราสาท มีนางฟ้าเทพธิดาคอยอยู่ จะมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่เป็นทิพย์ทุกอย่างคอยอยู่ บางทีก็มีการซื้อตัวอ่อนส่งเพื่อที่จะได้ไปสวรรค์ บรรดาผู้ถือโอกาสที่จะเอาเปรียบคนเขลา ก็สั่งสอนด้วยคำสอนที่ไม่ถูกต้อง คนเหล่านั้น

ก็หลงเชื่อจนสิ้นเนื้อประดาตัว แล้วก็หวังสวรรค์ สวรรค์อยู่ไหน มองขึ้นไปบนฟ้า บนฟ้ามีอะไร นักวิทยาศาสตร์บอกได้ว่า ไม่มีอะไรบนฟ้านอกจากสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ

ไสยศาสตร์ คือศาสตร์ของคนหลับหรือศาสตร์ของคนเขลา หมายถึงการเชื่อสิ่งที่อยู่ข้างนอก คอยแต่ฟังสิ่งที่อยู่ข้างนอก เช่น ฟังเครื่องรางของขลัง ฟังคำทำนายทายทักของหมอดู หมอดูว่าอย่างนั้น จะต้องเป็นอย่างนั้น มองไม่เห็นอิทัปปัจจัยตา ว่ามันต้องอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อย่างที่เขาดูว่าจะตาย คนหนึ่งหมอดูว่าจะตาย แล้วก็ไม่ได้ตาย อีกคนหมอดูว่าไม่ตายจะอายุยืน แล้วก็กลับตาย ขอได้โปรดกลับไปดูเหตุปัจจัยว่า เหตุปัจจัยอะไรที่คนนั้นตาย เหตุปัจจัยอะไรที่คนนั้นยังไม่ตาย โปรดกลับไปดูเหตุปัจจัย

ดิฉันเคยประสบแล้วเรื่องของหมอดู ไม่ใช่กับตัวเอง กับเพื่อน ตอนที่เรียนมัธยม ๘ มีเพื่อนหลายคน แต่มีอยู่ ๒ คน คนหนึ่งชี้แจงไม่ยอมยกดูหนังสือเลย เขาแต่เป็นดารา อีกคนหนึ่งขยันแต่ว่าเรียนหนังสือไม่ค่อยจะดีเท่าไร เผอิญสองคนไปดูหมอดูด้วยกัน หมอก็บอกว่าคนชี้แจงจะสอบได้ คนที่ขยันจะสอบตก หมอก็มั้รู้

หรือกว่าคนไหนชี้แจง คนไหนขยัน แล้วสองคนนี้ก็มาเล่าให้ฟัง
เผชิญคนที่หมอดูดูว่าจะตกนี้เขาไม่เสียกำลังใจ เขายังมุ่งมั่นท่อง
หนังสือ พยายามจะจดจำที่ครูสอนให้ได้ ส่วนอีกคนก็ทะนง หมอดู
ว่าฉันสอบได้ เพราะฉะนั้นไม่ต้องดูหนังสือหรอก ผลก็คือตก แล้ว
คนที่หมอบอกว่าจะตกนั้นน่าจะสอบได้ เห็นไหม ตามกฎอิทัปปัจจยตา
ประกอบเหตุปัจจัยอย่างไร ผลอย่างนั้น

ดิฉันก็เคยดูหมอมเหมือนกันสมัยก่อนโน้น แต่ว่าเมื่อดูหมอแล้ว
ถ้าจะให้เกิดประโยชน์ เราควรจะต้องนึกว่า หมอดูดูว่าดีก็ไม่ต้องไป
หวังหรอก อย่าไปคอย ไม่ต้องไปตั้งตาคอยว่าเมื่อไรจะดีอย่างที่
หมอบอก ไม่ต้องไปคอย ไม่ต้องไปหวัง แต่ถ้าหมอบอกว่าอะไรไม่ดี
นั้นแหละจงระมัดระวัง ถ้าดูอย่างนี้ก็เรียกว่ายังใช้สติปัญญาในการ
ดูหมอ เพราะเมื่อระมัดระวังตามที่เขาบอกว่าจะไม่ดี เราก็ต้อง
ระมัดระวังที่จะทำเหตุปัจจัยให้ถูกต้อง เพื่อผลจะได้ไม่เป็นอย่างที่
หมอบอก นี่คือการใช้สติปัญญา

ไสยศาสตร์นี้ยึดมั่นหมด อะไรข้างนอกเอาหมด เขาบอกว่า
ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ก็นับถือ เครื่องรางของขลัง ต้นไม้ ภูเขา ตลอดจน
จนกระทั่งบุคคล ครูบาอาจารย์องค์นั้นศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปนั้น

ศักดิ์สิทธิ์ก็นับถือ แต่ที่จริงแม้แต่พระพุทธรูปที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ยัง
ถูกขโมยไปใหม่ ยังถูกตัดเศียร ฉะนั้น ความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้อยู่ที่
องค์พระ ความศักดิ์สิทธิ์อยู่ที่พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จริงนั้น พระพุทธรูปไม่ว่าองค์ใดทั้งสิ้น
เคยสังเวยไฟไหม้คะ เมื่อเข้าไปกราบไหว้ในขณะที่ใจเป็นทุกข์ บางคน
น้ำตาไหลไปกราบไป หลวงพ่อช่วยลูกด้วยๆ ท่านเอ๋ยปากใหม่ว่าจะ
ช่วย แล้วพระพักตร์ของหลวงพ่อพระพุทธรูปท่านเปลี่ยนแปลงใหม่
สดใหม่ สงสารใหม่ เห็นใจใหม่ ก็ไม่เคย อย่างก็อย่างนั้น แล้ว
ถ้าวันไหนโชคดีปรึกษา ชื่อพวงมาลัย หัวหมู เปิดไก่ไปถวาย แหม!
หลวงพ่อ ลูกถูกสามตัว ไม่เคยถูกเลย เลยชื่อของมาถวายหลวงพ่อ
พระพักตร์ของท่านเปลี่ยนแปลงใหม่ แสดงความยินดีใหม่ ก็ไม่
เพราะฉะนั้นจะไปกราบไหว้ด้วยน้ำตา พระพักตร์ท่านก็ยิ้มยิ้มด้วย
ความเมตตากรุณา ด้วยธรรมะเสมอเหมือนกันหมด จะไปกราบไหว้
ด้วยเสียงหัวเราะ ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส พระพักตร์ก็คงยิ้มยิ้ม
อย่างธรรมดา ไม่มีเปลี่ยนแปลง

เพราะฉะนั้นถ้าไปกราบพระพุทธรูปอย่างยึดมั่นถือมั่น นั่นคือ
ไสยศาสตร์ ไปอ่อนน้อมร้องขอคือไสยศาสตร์ ถ้าไม่กระทำกรำให้

ถูกต้อง คือไม่ประกอบเหตุปัจจัยให้ถูกต้อง ผลก็ย่อมไม่ถูกต้อง ที่นี้มนุษย์เราส่วนมากมีสัญชาตญาณชอบฟังคนอื่น ชอบฟังสิ่งข้างนอก เพราะเหตุว่าความอ่อนแอเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ ไม่ว่ามนุษย์คนนั้นจะเป็นทหารแกร่งกล้า หรือเป็นคนกล้าหาญเพียงใดก็ตาม แต่ในจิตส่วนลึกยังอดไม่ได้ที่อยากจะได้กำลังใจจากข้างนอก เพราะฉะนั้นผู้ที่ฉลาดแกมโกงจึงถือโอกาสเก็บเกี่ยวเอาผู้ที่อ่อนแอมาเป็นเหยื่อ นี่ก็คือศรัทธาอย่างไสยศาสตร์ แล้วก็ทำให้ชีวิตนั้นเสียเวลา เสียพลัง เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอะไรอีกตั้งมากมาย ไม่ต้องจาระไน นี่ก็คือศรัทธาอย่างไสยศาสตร์ ผู้ที่เป็นศาสนิกชนหรือเป็นชาวพุทธ เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าที่แท้จริง จึงควรที่จะต้องแก้ไขปรับเปลี่ยนศรัทธาให้เป็นศรัทธาอย่างพุทธศาสตร์ คือเป็นศรัทธาที่ใช้สติปัญญาด้วยความเข้าใจธรรมอย่างถูกต้อง ที่รู้แล้วว่าผลดีเกิดจากการกระทำที่ถูกต้องแห่งการกระทำนั้นเอง ผลไม่ดีก็เกิดจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องแห่งการกระทำนั้นเอง ไม่มีอื่น

การรู้ธรรมะ การเข้าใจธรรมะอย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดศรัทธาที่ถูกต้อง และทางดำเนินของชีวิตในทางธรรมก็จะเป็นชีวิตที่ถูกต้อง หมายความว่ารอดพ้นจากต้นเหา รอดพ้นจากความทุกข์ ซึ่งศรัทธา

ที่เป็นพุทธศาสนานี้ย่อมจะต้องมีกาลามสูตรเป็นหลักเตือนใจอยู่เสมอ คือเมื่อได้ทดลองปฏิบัติด้วยใจของตนเองแล้วจึงเชื่อ จึงตัดสินใจว่าถูก หรือผิด ใช้ได้หรือไม่ได้ ถ้าสงสัยก็โปรดกลับไปอ่านกาลามสูตรอีก ใคร่ครวญให้ชัดเจนว่ากาลามสูตรนั้นคืออย่างไร

ธรรม: ๒ ระดับ

นอกจากนั้นเรายังบอกได้อีกว่า ธรรมะมีอยู่ ๒ ระดับ ระดับหนึ่งที่เราประพฤติปฏิบัติกัน สอนกันอยู่ที่บ้าน หรือว่าสอนกันอยู่ที่โรงเรียน ในสถาบันการศึกษา คือในระดับของศีลธรรม เป็นระดับเบื้องต้น ศีลธรรม แปลว่า ภาวะแห่งความปกติ หรือธรรมะที่ทำให้ความปกติให้เกิดขึ้น ความปกตินี้คือความปกติที่เรามองเห็นกันได้ เป็นอาการภายนอก คือการปกติของวาจา การปกติของกาย นั่นคือมีวาจาที่ปกติ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยการก้าวร้าว การส่อเสียด ยุยง หรือผรุสวาทา หยาบคาย ไม่น่าฟัง หรือแม้แต่สรรเสริญเยินยออย่างผิดความจริง แบบสอพลอประจบประแจง การกระทำที่ปกติก็คือการกระทำที่ไม่กราดเกรี้ยว ไม่ตึงตัง ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ถ้าหากว่าบุคคลใดมีความปกติเช่นนี้ทั้งกาย ทั้ง

วาจา นั่นก็คือผู้ที่มีศีลธรรม แล้วเราก็กยกย่องว่าเป็นคนดี นี่คือระดับศีลธรรม ซึ่งเป็นธรรมะที่มีประโยชน์เกื้อกูล และจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม ทำให้สังคมมีความปกติสุข ไม่เบียดเบียนกัน

แต่เท่านี้ยังไม่พอ เพราะคนดียังร้องไห้ด้วยการเบียดเบียนตนเอง เมื่อทำดีด้วยความหวัง ด้วยความยึดมั่นถือมั่น จึงจำเป็นที่เรจะต้องเรียนรู้ ปรมัตถธรรม คือธรรมะอันสูง สูงยิ่ง สูงกว่าระดับของศีลธรรม เป็นธรรมะที่สอนให้รู้จักเรื่องของอนัตตา เรื่องของอิทัปปัจจยตา คือการรู้จักทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างถูกต้อง โดยไม่มีตัวตนเข้าไปยึดมั่นถือมั่น

เมื่อรู้จักทำอย่างนี้ คนดีก็จะได้สำนึกว่า มันไม่มีคนดี ไม่มีคนชั่ว มันมีแต่การกระทำที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองคือตนเองไม่เป็นทุกข์ และประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ที่จะได้รับความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันต่อไป

เมื่อมีปรมัตถธรรมเข้ามาเป็นรากฐานในใจเมื่อใด ก็จะรู้จักทำดีเพื่อความดี แล้วก็ไม่ยึดมั่นในความดีนั้น มีพลังที่จะนำความรู้อ

นำประสบการณ์ที่ได้เล่าเรียนศึกษามา มาทำให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์และตนเองยิ่งขึ้น

เราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ในสังคม ในประเทศชาติ ตลอดจนในโลกด้วย คงเคยได้ยินเรื่องการประชุมสันติภาพ Peace Talk, Summit Talk เกี่ยวกับสันติภาพ ไม่รู้จักครั้งไหนใหม่ ผู้นำประเทศมหาอำนาจปรึกษากัน ทำอย่างไร จึงจะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลกได้ องค์การระหว่างประเทศ UN, UNO เดียวนี้ก็ยังมีอยู่ แล้วสันติภาพเกิดใหม่ ไม่เกิด เพราะคนที่ไปพูดเรื่องสันติภาพนั้น ในใจยังเต็มไปด้วยตัณหา เต็มไปด้วยความโลภ โกรธ หลง เต็มไปด้วยอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่น จะเอาให้ได้อย่างไรเรา แล้วสันติภาพจะเกิดขึ้นได้อย่างไร สันติภาพต้องเกิดขึ้นในใจของตัวเราก่อน แล้วจึงค่อยแผ่แผ่สันติภาพนี้ต่อเพื่อนมนุษย์ โลกเราจึงจะอยู่ได้ด้วยสันติภาพที่แท้จริง

นี่คือคุณค่าของธรรมะอันสูงสุด ประมาณมิได้ และเป็นสิ่งที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา อยู่กับเรา ในเรานั่นเอง ไม่ได้อยู่ที่อื่น เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปแสวงหาธรรมะที่ไหน หาที่ตัวเรา หาที่ธรรมชาติล้อมรอบ

ကလေးတို့အတွက် အိပ်ရာထဲမှာ နေထိုင်ရန် အဆင်ပြေစေရန်

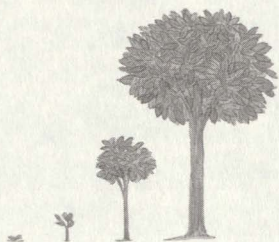

ตัวเรา แม้แต่ที่ทำงานที่แสนจะใช้ไม่ได้ ไม่รู้อยู่กันได้อย่างไร แต่เราก็อยู่กับเขา นั่นแหละ ดูธรรมะตรงนั้นให้มาก ๆ มองให้เห็นว่ามันเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย จะแก้ไขได้อย่างไร ถ้าเรามองชีวิตรอบตัวเราอย่างนี้ นั่นก็คือการชิมชาบในธรรมะ นำเอาธรรมะไหลหลั่งเข้ามาสู่ใจให้ยิ่งขึ้น ๆ แล้วจิตนี้ก็มีสันติสุข มีความสงบ และสามารถนำสันติสุขนั้นออกเผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์

นี่คือพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มิได้ทรงปรารถนาให้ทุกคนมาบวช ไม่ชักชวน ไม่เรียกร้องใคร แต่แนะนำว่า ถ้าอยากอยู่สงบอย่างแท้จริง จงทำให้ถูกต้องอย่างนี้ ๆ รู้ปริยัติธรรม นำมาปฏิบัติธรรม แล้วจะเห็นปฏิเวธธรรมด้วยใจของตัวเอง

ธรรมสวัสดิ์

ประวัติผู้เขียน

ศาสตราจารย์ อุบาสิกา คุณรัญจวน อินทรกำแหง เคยรับราชการในกระทรวงศึกษาธิการและเป็นอาจารย์ผู้บรรยายในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง เป็นผู้มีส่วนบทบาทสำคัญในการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียน และส่งเสริมการอ่านในหมู่เยาวชน นักศึกษา และประชาชน

สละชีวิตทางโลกเข้าสู่ทางธรรมด้วยการมอบตัวเป็นศิษย์ของท่านพระอาจารย์ชา สุภทฺโท วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี เมื่อท่านพระอาจารย์ชาอาพาธ ได้รับความเมตตาจากท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุแห่งสวนโมกขพลาราม ให้การสอนและฝึกอบรมต่อมา จวบจนท่านได้ลวงลับไป

ในระหว่างทำนักปฏิบัติธรรม ณ สวนโมกขพลารามเป็นเวลากว่าสิบปี ได้เป็นกำลังสำคัญผู้หนึ่งในการบรรยายธรรมและอบรมสมาธิภาวนาแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนั้นยังได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงให้เป็นวิทยากรประจำในรายการธรรมสนทนาทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๑ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๓๐ จนถึงปัจจุบัน

เกียรติคุณที่ได้รับ

รางวัลและประกาศเชิดชูเกียรติในฐานะบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นในการเสริมสร้างสันติภาพและสันติสุขในสังคมไทย จากคณะกรรมการกองทุนการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

รางวัล “ผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่นผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์” เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๔๔

รางวัล “นราธิป” รางวัลวรรณกรรมดีเด่นสำหรับนักเขียนอาวุโส พ.ศ. ๒๕๔๖

งานเขียนที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย อาทิ *วรรณกรรมวิจารณ์*, *ภาพชีวิตจากนวนิยาย*, *ลอยธรรมะมาลัย* โดยเฉพาะเรื่อง *สวนโมกข์ทำไม? ทำไมสวนโมกข์? ภาคสอง* ได้รับรางวัลวรรณกรรมไทย ชมเชยของมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ ประจำปี ๒๕๓๗

ผลงานหนังสือของ

อุบาสิกา คุณรัญจวน อินทรกำแหง

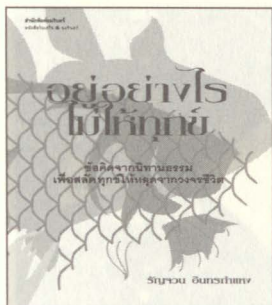
บริหารจัดการพืชผักปศุสัตว์

สำนักพิมพ์ : อมรินทร์

จำนวน : ๑๑๐ หน้า

ราคา : ๘๕ บาท

ชีวิตจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับจิต หากว่าจิตได้รับการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง ก็จะทำให้ชีวิตสงบ เย็นสบาย อ่านแนวทางการฝึกฝนและดูแลจิตซึ่งอาจารย์ได้อธิบายไว้อย่างกระชับชัดและเรียบง่าย รวมทั้งอ่านวิธีการทำงานอย่างมีความสุข แล้วท่านจะพบว่า แม้จะต้องทำงานหนัก ถึงจะเหน็ดเหนื่อยสักเพียงไหน ก็สามารถมีความสุขได้เหมือนกัน

อยู่อย่างไรไม่ให้ทุกข์

สำนักพิมพ์ : อมรินทร์

จำนวน : ๑๐๐ หน้า

ราคา : ๘๕ บาท

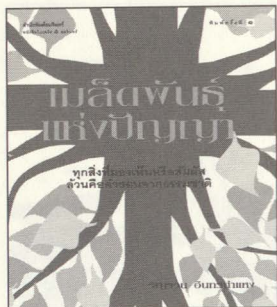
คุณงามความดีของพ่อแม่

ใจดีกับ : หนังสือพิมพ์

วันที่ ๒๕ : ๒๕๖๓

หน้า ๒๑ : ๒๒

นิทาน นิยาย ไม่ใช่เรื่องไกลตัว ไม่ใช่เพียงเรื่องเด็กๆ อีกต่อไป อาจารย์รัญจวนได้นำเอานิยายเด็กมาเล่าในมุมมองใหม่ เพื่อพิสูจน์ว่าธรรมะของพระพุทธองค์นั้นสามารถพบได้ในทุกที่ ทุกเวลา ทุกสิ่ง แม้แต่ในนิยายของเด็ก อ่านแล้วจะพบว่าความเป็นอยู่โดยไม่ต้องทุกข์ร้อนนั้นไม่ใช่เรื่องยาก แต่มองได้อ่านนิทานเพลินๆ ที่อาจารย์นำมาเล่าและวิเคราะห์ไว้อย่างน่าสนใจด้วย

เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา

สำนักพิมพ์ : อมรินทร์

จำนวน : ๑๑๐ หน้า

ราคา : ๘๕ บาท

จุดเริ่มต้นของพืช ก่อนโตเป็นต้นใหญ่ คือเมล็ด มนุษย์เราก็เช่นเดียวกัน สิ่งที่เป็นฐานที่ช่วยให้เราพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดคือปัญญา หนังสือเล่มนี้อาจารย์วิญจวนได้นำหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาอธิบายอย่างเรียบง่าย ในประเด็นของวันวิสาขบูชารำลึกและธรรมะคือกฎของธรรมชาติ คำถามที่ว่า ชีวิตคืออะไร เกิดมาทำไม และอยู่เพื่ออะไร หากคำตอบได้ในหนังสือเล่มนี้

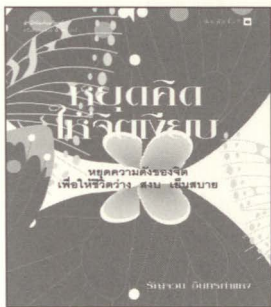
จุดเริ่มต้นของพืช

ทุกสิ่งของพืชเกิดจากเมล็ด

ส่วนดีก็เกิดจากเมล็ดที่ดี

อมรินทร์

อมรินทร์

หยุดคิดให้จิตเยียบ

สำนักพิมพ์ : อมรินทร์

จำนวน : ๑๐๐ หน้า

ราคา : ๘๕ บาท

ทุกวันความคิดของเรามักจะวุ่นวายสับสน คิดวุ่นอยู่กับเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ หรือ บางทีก็กังวลอยู่กับเรื่องไม่เป็นเรื่อง ทำให้จิตใจร้อนรนกระวนกระวาย จนทำให้เป็นคน คิดหนักคิดมากไปได้ หยุดความวุ่นวายของจิตเสียแต่บัดนี้ มาร่วมหยุดคิดให้จิตเยียบ กันดีกว่า อาจารย์รัฐญจนได้แนะนำว่า จิตเยียบคือจิตที่ว่าง ว่างจากความคิด ว่างจากความวิตกกังวล ทั้งเยียบ ทั้งสงบ และเยือกเย็นผ่องใส แล้วพวกเขาจะปล่อยให้จิต วุ่นวายอยู่ทำไม

เมื่อผู้ใดศึกษาตัวธรรมชาติ จะธรรมชาตินอกตัวเรา หรือธรรมชาติในตัวเรา
ศึกษาด้วยการดูข้างใน หมายความว่าศึกษาด้วยจิต ไม่ใช่ศึกษาด้วยการคิด
จะนั่งดูต้นหมากรากไม้ หรือจะจดจ่อลงไปที่ดอกบัวสักดอก เริ่มต้นวันนี้ก็ได้
หมายตาเอาไว้ ดอกบัวที่เราพอใจ ที่เราอยากจะดู

วันนี้มีลักษณะของธรรมชาติเป็นอย่างไร พรุ่งนี้เป็นอย่างไร มะรินนี่
เป็นอย่างไร ดูไปทุกวัน จนกระทั่งถึงวันสุดท้าย ดอกบัวดอกนั้นเป็นอย่างไร
เหมือนเดิมไหม...

ISBN 974-272-894-1

9 789742 728946

85 บาท

ออกแบบปก : พีระพงศ์ ไทสินธุ์